สพร
ต.ว

กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ

แบบเรียนภาษาไทย

หนังสืออ่านธรรมจริยา เล่ม ๒

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

กับ

พระยาอนุกิจวิธูร

เรียบเรียง

สำหรับชั้นประถม

พิมพ์ครั้งที่สิบสาม ๑๐๐,๐๐๐ ฉะบับ

พ.ศ. ๒๔๘๑

ราคาขายราคาเล่มละ ๕ สตางค์

372.84
ธ323ห

โรงเรียนช่างพิมพ์วัดสังเวช ปากคลองบางลำพูบน

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

๒๑๖๔

กองวิชาการ กระทรวงธรรมการ

แบบเรียนภาษาไทย

หนังสืออ่านธรรมจริยา เล่ม ๒

เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี

กับ

พระยาอนุกิจวิธูร

เรียบเรียง

สำหรับชั้นประถม

พิมพ์ครั้งที่สิบสาม ๓๐๐,๐๐๐ ฉะบับ

พ.ศ. ๒๔๘๑

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๕ สตางค์

พิมพ์จำหน่ายที่โรงเรียนช่างพิมพ์ วัดสังเวช ปากคลองบางลำพูบน

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

เลขห้อง 214
/
เลขหมู่ 372.84
ส323ท
ฉบับทรัพย์

บัญชีเรื่อง

บทที่		หน้า
๑	ความสะอาด	๑
๒	ความสะอาด ... (ต่อบทที่ ๑)	๖
๓	ความเพียร	๑๑
๔	ความเพียร ... (ต่อบทที่ ๓)	๑๕
๕	กิริยาเรียบร้อย	๒๐
๖	กิริยาเรียบร้อย ... (ต่อบทที่ ๕)	๒๖
๗	อยู่ในข้อบังคับ	๓๑
๘	อยู่ในข้อบังคับ ... (ต่อบทที่ ๗)	๓๕
๙	ตรงต่อเวลา	๔๑
๑๐	ตรงต่อเวลา ... (ต่อบทที่ ๙)	๔๔
๑๑	ความซื่อตรง	๔๙
๑๒	ความซื่อตรง ... (ต่อบทที่ ๑๑)	๕๔
๑๓	ความกระเหม็ดกระแหม่	๕๙
๑๔	การรักษาสมบัติอันเป็นสาธารณประโยชน์ ...	๖๔
๑๕	กตัญญู	๗๑
๑๖	กรุณาสัตว์	๗๗

บทที่		หน้า
๑๗	ไม่เย็นคนใจขลาดตื่นเต้น	๘๓
๑๘	รักชาติ	๘๙
๑๙	รักชาติ ... ... (ต่อบทที่ ๑๘)	๙๓

บทที่ ๑ ความสะอาด

๑. เด็กชายผ่องผู้เป็นพี่ ถูกเด็กหญิงเผือดน้อง
คอยว่ากล่าวติเตียนว่าสกปรกอยู่เสมอ ดังที่แจ้งอยู่ใน
ธรรมจริยาเล่ม ๑ นั้น ก็เพราะเด็กชายผ่องกลับจาก
โรงเรียนแล้วไม่อาบน้ำ เสื้อกางเกงที่กำลังชุ่มเหงื่อก
โยนทิ้งไว้ รุ่งขึ้นเด็กชายผ่องก็สวมไปได้อีก โดยไม่มี
ความรังเกียจ อย่าว่าแต่เท่านั้นเลย แม้ใคร ๆ จะเอา
หมึกบ้ายที่เสื้อ หรือที่หนังสือเรียน เด็กชายผ่องก็หา
โกรธไม่

๒. พอถึงคราวปิดภาคเรียน ในเดือนเมษายน
บิดาพาเด็กชายผ่องกับเด็กหญิงเผือดบุตรทั้งสอง โดยสาร
รถไฟไปเที่ยวที่เกาะบางปะอิน เมื่อรถไฟถึงสถานีบาง
ปะอินแล้ว ก็พากันลงเรือจ้างไปที่บ้านนายสุขผู้เป็น
ลุง ซึ่งอยู่ท้ายเกาะ

๓. เมื่อไปถึงแล้ว บิดาก็พาบุตรทั้งสองไปกราบ
ไหว้นายสุข แล้วต่างก็ทักทายปราศรัยกันตามฉันพ่อน้อง

พระที่นั่งไอศวรรย์ทิพยอาสน์

ในพระราชวังบางปะอิน ซึ่งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นายสุขนันมบุตร ๔ คน เป็นชาย ๒ คน เป็นหญิง ๒ คน นายสุขได้ให้บุตรทั้งสี่นั้น ชวนเด็กชายผ่องกับเด็กหญิงเผือดไปเที่ยวดูอะไรเล่นตามรอบบ้าน ฝ่ายข้างบิดาเด็กชายผ่องกับนายสุขนั้นนั่งสนทนากันอยู่ ถามถึงทุกข์และสุขแห่งกันและกันตามธรรมเนียม

๔. เด็กชายผ่องกับพี่ชายทั้งสองพากันไปเที่ยวตามทุ่ง แต่เด็กหญิงเผือดนั่งพูดเล่นกันอยู่กับพี่สาวที่ในเรือน นักเรียนทุกคนทราบอยู่แล้วไม่ใช่หรือว่า เด็กหญิงเผือดเป็นเด็กไม่สวยไม่งาม แต่ชอบสะอาด เกลียดชังความสกปรกเป็นอย่างยิ่ง เหตุฉะนั้น เมื่อเด็กหญิงเผือดนั่งพูดอยู่กับพี่สาว จึงพิศดูรูปร่างหน้าตาและการแต่งตัวของพี่สาวว่าจะเป็นอย่างไร

๕. เด็กหญิงเผือดนึกคิดอยู่ในใจว่า "พี่ทั้งสองนี้ดูหน้าตาก็พอใช้ แต่ผ้านุ่งผ้าห่มช่างกะไร ดูสกปรกราวกับไม่เคยซัก และชายปล่อยหน้าไว้จนเป็นมัน ไม่ล้างไม่ผัด สู้แต่เราเป็นเด็กกว่าก็ไม่ได้ ดูทีหรือ

หน้าต่างเรือนก็บิดเสียออกมิด ไม่เห็นเดือนเห็นตะวันจน
อากาศอบ มีกลิ่นไอคลุ้งไปทั้งนั้น หยากไย่ก็ปล่อยไว้ให้
จับรุงรังอยู่ตามฝาและตามเพดานออกเต็มไป”

๖. เด็กหญิงเผือดเป็นเด็กมีอัธยาศัยดี จึงมิได้
ปริปากค่อนแคะเลยสักคำเดียว แลวกแกล้งไถลทำเป็น
เดินไปเบิดหน้าต่างมองดูอะไรเล่น เด็กหญิงเผือดเห็น
มูลฝอยใส่หน้าต่าง ที่เกิดแต่ได้ทิ้งอะไรต่ออะไรสะสมไว้
จนเป็นกองโต พอใผล่หน้าต่างออกไปก็ได้กลิ่นไอของ
โสโครกเหล่านั้นเข้าจมูก เด็กหญิงเผือดกลัวจะเกิดโรค
จึงบีดหน้าต่างเสีย แล้วชวนพี่สาวออกไปนั่งเล่น
ข้างนอก

๗. เด็กหญิงเผือดนั่งไม่ใคร่สนิท ด้วยพนเป็น
ละอองไปทั้งนั้น แต่พี่สาวเคยชินเสียแล้วจึงนั่งได้เป็น
ปกติ ปราศจากความรำคาญต่าง ๆ เด็กหญิงเผือดทน
ไม่ได้ ต้องไปหยิบผ้าขี้รวมาบัดกวาดละอองเสียให้หมด
ก่อน แล้วจึงนั่งลงได้เรียบร้อย เพราะเด็กหญิงเผือด

ต้องไปหยิบผ้าขี้ริ้วมาปัดกวาดละอองเสียให้หมดก่อนจึงนั่ง

เคยนั่งแต่พนักตานี้ซึ่งขัดถูจนแดงเป็นมัน อย่างที่บ้าน
ของตัวนั่นเสมอมา

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

รังเกียจ	โดยสาร	สถานี	ปราศรัย
ธรรมเนียม	อัธยาศัย	ปกติ	ปราศจาก
รำคาญ	ผ้าขาว		

บทที่ ๒ ความสะอาด

(ต่อบทที่ ๑)

๙. ครั้นเวลาเย็น พี่น้องมานั่งกินอาหารพร้อม
หน้ากันอยู่ที่ระเบียงเรือน เด็กชายผ่องเป็นเด็กที่ไม่
อยากนั่งเสียเวลานาน รีบๆ กินให้อิ่มแล้วก็ไปวิ่งเล่น
ตามเคย ฝ่ายเด็กหญิงเผือดจับจานจะตักข้าว เห็นที่
ขอบจานเป็นรอยน้ำมันเปื้อนดินหม้อติดอยู่ ล้างยังไม่
หมด จึงเข้าเหนียวเหนอะหนะ เด็กหญิงเผือดก็เอาไป
ล้างเสียใหม่ แล้วจึงตักข้าวกิน

๙. พอจับช้อนจะตักแกง เด็กหญิงเผือดนึกประหลาดใจ จนเกือบจะพลั้งปากถามออกไปว่า “นี่ขุดได้จากใต้ดินหรือ? จึงดูออกดำน่าเกลียดฉะนี้” แต่หากเด็กหญิงเผือดเป็นเด็กมีกรยาดี จึงนิ่งไว้ได้ ถาดชุบทรองชามกับข้าวนั้น สนิมก็จับเกรอะกรังเกือบจะหมดสีเงินเสียแล้ว เด็กหญิงเผือดไม่รู้ที่จะทำอย่างไร ตกลงก็ต้องนั่งก้มกลืนข้าวไปจนกว่าจะอิ่ม แต่นับว่าเป็นครั้งแรกที่เด็กหญิงเผือดได้พบความสกปรกเช่นนี้

๑๐. เด็กชายผ่องกับเด็กหญิงเผือดอยู่บ้านลุงสุขได้เจ็ดแปดวัน พี่ชายพาเด็กชายผ่องเที่ยวเล่นเพลินไม่อยากกลับบ้าน แต่เด็กหญิงเผือดได้รับความเดือดร้อนต่าง ๆ นานา อยากจะกลับบ้านวันแล้ววันเล่า แต่ก็หาได้แสดงความไม่พอใจให้ใครทราบไม่ รั่งขึ้นอีกวันหนึ่งบิดามีกจธุระ จะต้องรีบรอนกลับกรุงเทพฯ จึงนำบุตรทั้งสองไปลาลุงและพี่ทั้งสองแล้วก็ลงเรือไปขึ้นรถไฟที่สถานีบางปะอิน

๑๑. พอถึงบ้าน เด็กชายผ่องเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวเสร็จแล้ว ก็ไปเที่ยวเล่นอะไร ๆ ตามเคย แต่เด็กหญิงเผือดไปหามารดา เล่าเรื่องที่ไปเที่ยวและเล่าถึงความสกปรกของบ้านลุง ตามที่ได้เห็นมาแล้วให้มารดาฟังทุกประการ มารดาจึงถามว่า “นี่เจ้าจะมิไปบ่นค่อนแคะให้ลุงได้ยินดอกกะมัง แกจะมิโกรธเอาหรือ?” เด็กหญิงเผือดตอบว่า “เปล่าจ้า ฉันไม่ได้บ่นเลย เป็นแต่นึกค่อนอยู่ในใจเท่านั้น รำคาญใจอย่างที่สุด”

๑๒. มารดาจึงว่า “อย่างนั้นซิ เป็นเด็กต้องให้มีสัมมาคารวะจึงจะดี ถึงจะเห็นผู้ใหญ่ทำสกปรกอย่างไร ก็ไม่ควรจะค่อนแคะให้ผู้ใหญ่ได้ความอับอาย แต่ตัวของเรานั้นทำให้ดีคงที่ไว้เสมอได้ก็เป็นการดีแล้ว อย่าให้กลายเป็นสกปรกไปอย่างเขาได้” มารดาจึงเลยสั่งสอนเด็กหญิงเผือดต่อไป

๑๓. คนเราที่เกิดความไข้เจ็บออดแอดไม่ใคร่มีแรงนัก ก็มักจะเป็นด้วยการรักษาตัวไม่ดี รักษาบ้าน

เรือนไม่ดี คือไม่รักษาความสะอาดโดยมาก คือ (๑) เนื้อตัวไม่ขัดสีปล่อยให้เหงื่อแห่งกรังรัดตัวอยู่ ทำให้เกิดคันตัว (๒) ตัวสะอาด แต่เครื่องใช้หรือเครื่องแต่งตัวไม่ซักฟอกให้สะอาด นุ่งห่มเข้าก็ย่อมพาให้สกปรกไปด้วย (๓) ที่อยู่ถ้าสกปรกและมีของโสโครก ก็ทำให้อากาศที่เราหายใจเข้าไปนั้นไม่บริสุทธิ์ เพราะมีกลิ่นไอคลุ้ง (๔) อาหารการกิน ถ้าไม่หมดจดหรือมีของเสียเจือปนอยู่ด้วย เมื่อกินเข้าไปก็ทำให้ท้องเสีย คือให้ท้องขึ้นหรือปวดท้อง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ควรต้องระวังให้สะอาดให้ดีอยู่เสมอ

๑๔. “เจ้าก็เป็นคนรู้จักความสะอาด และเกลียดชังความสกปรกอยู่แล้ว แต่พี่ของเจ้ายังไง่เชลามาก ทำอย่างไรจึงจะหัดให้รู้จักรักษาความสะอาดเสียได้บ้าง?” แต่นมาเด็กหญิงเผอดเห็นพี่ชายทำสกปรกเวลาไร ก็คอยค่อนว่าอยู่เสมอ จนเด็กชายผู้มีความอาย คอยระวังตัวไม่ให้น้องว่าเลกว่าน้อยได้ ภายหลัง

เด็กชายผ่องก็ค่อยรู้จักสะอาดขึ้นบ้างทีละเล็กละน้อย นับว่าดีขึ้นกว่าแต่ก่อน

๑๕. นี่แหละนักเรียนทุกคนควรจะเอาเยี่ยงเด็กหญิงเผือด ประพฤติตัวให้เหมือนเด็กหญิงเผือดบ้าง จะได้ชื่อว่าเป็นคนสะอาด และความสะอาดนี้ย่อมทำให้ตัวสวยงามขึ้นด้วยเหมือนกัน ตรงกับคำโบราณว่า “ไก่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง” คนใดที่ปล่อยตัวให้สกปรก และเสื้อผ้าที่อยู่สกปรก ก็เหมือนหนึ่งปล่อยให้โรคภัยเดินเข้ามาหาตัว ดังที่มารดาเด็กหญิงเผือดสอนเด็กหญิงเผือดฉะนั้น

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

อาหาร	พิศ	กรุงเทพ ฯ
สัมมาคารวะ	ไสโครก	อากาศ
บริสุทธิ์	โรคภัย	นี่แหละ

บทที่ ๓ ความเพียร

๑. คนที่ทำอะไรไม่สำเร็จแล้วละเสียง่าย ๆ ไม่คิดขวนขวายถามผู้อื่นที่เขารู้ และหัดทำต่อไปจนสำเร็จนั้น เรียกว่าเป็นคนไม่ดีไม่ใช่หรือ? โบราณท่านเปรียบเทียบเป็นสุภาษิตไว้สอนเด็กว่า "จงฝนทั่งให้เป็นเข็ม" สุภาษิตนี้หมายความว่า ถ้าจะทำสิ่งใด ถึงจะต้องทำเนิ่นนาน และลำบากยากเย็นเพียงไรก็ดี ก็ยังไม่ควรท้อถอยทิ้งเสีย ต้องคิดอ่านทำให้สำเร็จจงได้

๒. การเรียนวิชาทำไมจึงมีคนพากันเบื่อหน่ายและละทิ้งเสียกลางคันโดยมาก ก็เพราะการเรียนวิชาเป็นการยากอย่างหนึ่งเหมือนกัน เรียนแต่ต้นกว่าจะสำเร็จได้ ต้องการเวลาหลายปี บางทีก็ถึงหลายสิบปี และคนที่คิดเบื่อหน่ายทิ้งเสียกลางคันเช่นนั้น ก็อุมเป็นผู้ที่ยังไม่รู้จักฝนทั่งให้เป็นเข็ม จึงบังเกิดความเบื่อหน่ายท้อถอยขึ้น จะยกตัวอย่างมาเล่าให้ฟังดังต่อไปนี้

๓. เด็กชายเชียนเป็นบุตรท่านผู้ดีคนหนึ่ง เมื่อ

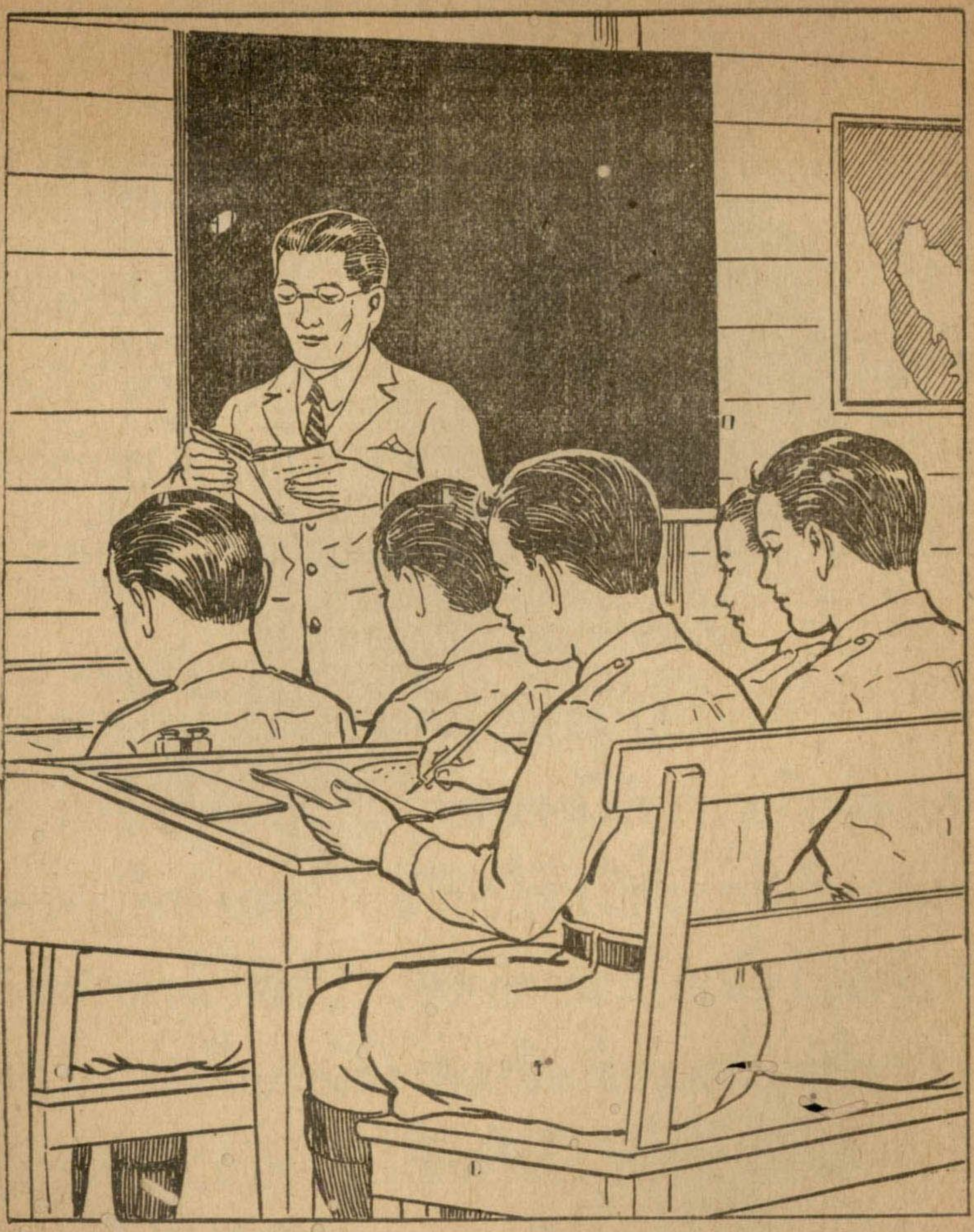

ต่อมาเด็กชายเชียนก็เล่าเรียน มีความรู้มากขึ้น

เด็กชายเชียนยังเยาว์อยู่นั้น มีพ่อเลี้ยงแม่นมคอยถนอม
กล่อมเกลี้ยง จะเล่นจะทำสิ่งไรก็ปล่อยให้ทำตามชอบใจ
เสมอ แต่การหาทำให้สำเร็จด้วยผมือตนเองสักครั้งเดียวไม่
เมื่อแรกลงมือทำดูท่าก็จะแข็งขัน ทำให้ดียังยวดทีเดียว
ภายหลังก็เฉื่อยชาเข้า เลยไม่สำเร็จต้องทอดทิ้งอยู่นั้น
เอง เด็กชายเชียนประพฤติเป็นเช่นนี้มาจนโตอายุถึง
๑๓ ปี บิดาจึงนำไปฝากให้เรียนหนังสือที่โรงเรียน

๔. เด็กชายเชียนเป็นเด็กที่ไม่เคยรู้จัก ก, ข, เลย แต่ครูสอนมีความเฉลียวฉลาดหาวิธีสอนที่ล่อใจเด็กชายเชียน ให้เรียนจำตัว ก, ข, ได้โดยไม่รู้สึกว่าเรียน เหตุฉะนี้จึงทำให้เด็กชายเชียนหมั่น และมีความอยากเรียนมากขึ้น ในไม่เกินเดือนก็จำตัวพยัญชนะและสระได้จึงประสมอ่านได้เล็กน้อยด้วย แล้วต่อมาเด็กชายเชียนก็เลาเรียนมีความรู้มากขึ้นเป็นลำดับ

๕. ครูเรียนๆไป นายเชียนมาคิดเห็นว่า "การเรียนวิชานั้นไม่มีที่สุด ยิ่งเราบัญญาทึบเช่นนี้แล้ว

เห็นจะต้องเรียนจนแก่จึงจะสำเร็จ และจึงจะออกทำการหาเลี้ยงชีพได้” เมื่อนายเชียนมาคิดเห็นเป็นเช่นนี้ก็ทำให้มีความท้อถอยสันความมานะทันทีเดียว ตั้งหน้าแต่จะละการเรียนไปหาที่ทำงาน เพื่อรับผลประโยชน์และเพื่อให้ได้ชื่อว่า ตัวเป็นผู้ใหญ่หมดการเล่าเรียนแล้ว

๖. เมื่อนายเชียนหาที่ทำงานได้แล้ว จึงไปหาครู และแสดงความท้อถอยของตนให้ครูฟัง เพื่อจะลาครูออกไปทำงาน ครูก็เตือนว่า “ไม่ว่าการสิ่งใดหมดแม้ผู้ที่ทำหรือเรียนไม่มีความมานะเพียรทำเพียรเรียนให้สำเร็จ มาคิดท้อถอยเสียกลางคันเช่นนี้แล้ว ก็ย่อมเป็นของยากอยู่เอง ถ้าจะถือตามคำสุภาษิตว่า ฝนทั่งให้เป็นเข็ม คือจะเรียนอะไรหรือทำอะไร ถึงจะยากและเปลืองเวลานานเท่าไร แต่ค่อยอุตส่าห์ทำไปหรือเรียนไปจนสำเร็จ ก็จะเห็นว่าเป็นการไม่สู้เหลือบ่ากว่าแรงนัก”

๗. นายเชียนได้รับคำสั่งสอนของครูแล้วเช่นนี้ก็ดี แต่หาคลายความท้อถอยไม่ ตกลงครูต้อง

อนุญาตให้ลาออก นายเชียนก็ลาไป เริ่มทำราชการตาม
ที่คิดไว้นน ชั้นแรกทจะเชารบราชการน้น นายเชียน
หวังว่าคงจะได้เลื่อนตำแหน่งชั้นไปเป็นลำดับ แต่ทำอยู่
ถึงสี่ห้าปีก ไม่เห็นปรากฏว่าเลื่อนไปได้ดีเท่าใร จึงเกิด
ความเบื่อหน่ายในเรื่องทำราชการต่อไปอีก

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

เยาว์	สำเร็จ	พยัญชนะ
ชีพ	มานะ	ผลประโยชน์
ปรากฏ	อุตส่าห์	อนุญาต

บทที่ ๔ ความเพียร

(ต่อบทที่ ๓)

๙. เมื่อนายเชียนกลับมามีความท้อถอยในราชการ
เช่นนี้ ที่ยอมทำให้เสื่อมความเพียร การงานของนาย
เชียนจึงเสื่อมทรามไป เลยเป็นเหตุให้นายเชียนท้อถอย
มากขึ้น และพอประจวบเหมาะอายุครบบวช นายเชียน

จัดการให้นายเชิยนได้บวชตามความประสงค์

จึงได้ลาออกจากหน้าที่ราชการ จัดการเตรียมตัวจะบวช แล้วคิดหาความดีในทางสมณะต่อไป

๙. พอจวนถึงฤดูเข้าพรรษา วงศ์ญาติของนายเขียนทั้งหลายก็พร้อมกันจัดการให้นายเขียนได้บวชตามความประสงค์ ในพรรษาต้นพระเขียนยังใหม่อยู่ ไม่รู้จักการประพฤติตามกิจของพระนัก พระอุปัชฌายะจึงต้องคอยสั่งสอนชักจูงให้พระเขียนมีจิตเลื่อมใสในการประพฤติตนให้ถูกต้องตามเพศสมณะ พระเขียนมีจิตเลื่อมใสมิได้คิดห่วงใยในทรัพย์สมบัติ เห็นว่าเป็นสุขแล้วครั้นต่อมาถึงพรรษาที่สอง อาจารย์ไม่ได้สั่งสอนโดยกวดขันนัก เพราะเห็นว่าเข้าใจเป็นหนทางพอแล้ว พระเขียนจึงต้องบังคับตัวเองสอนตัวเองแต่นั้นมา

๑๐. การบังคับตัวเองนั้นย่อมไม่สู้กวดขันและมักปล่อยให้เกิดความเฉื่อยชาขึ้นได้ เหตุฉะนั้นเมื่อพระเขียนบวชนานไปๆ ความคิดที่เห็นว่าการบวชเป็นสุขกว่าไม่บวชนั้น ภายหลังก็กลับเห็นว่าเป็นการลำบากไป

เพราะต้องอยู่ในความบังคับของสิกขาบทและวินัยต่างๆ จึงได้ลงความเห็นว่าถ้าจะบวชต่อไป ต้องประพฤติให้ถูกต้องตามข้อบังคับ ถ้าจะไม่ประพฤติให้ถูกต้องก็สึกดีกว่า จึงตกลงสึกออกมาทำราชการอยู่ในหน้าที่เดิมอีก พระเชียนบวชอยู่ได้ ๕ พรรษา เมื่อสึกนั้นอายุได้ ๒๖ ปี

๑๑. วันหนึ่งหมดเวลาทำงานแล้ว นายเชียนเดินกลับมาบ้าน พบนายดีซึ่งเป็นเพื่อนนักเรียนด้วยกันมาแต่เล็กๆ ได้เข้าโรงเรียนแต่วันเดียวกัน แล้วจากกันไปแต่ครั้งออกจากโรงเรียนมาทำราชการนั้น จึงได้ทักทายปราศรัยกันฉันเพื่อนสนิท และถามถึงทุกข์สุขตลอดถึงการงานที่ทำ และเงินเดือนที่ได้รับอยู่ในเวลาบัจจุบันนั้นด้วย นายดีก็เล่าให้ฟังว่า

๑๒. นายดีเรียนต่อไปจนจบประโยคมัธยมและสอบไล่ได้ที่หนึ่ง จึงได้ลาออกไปศึกษาวิชาณทวีปยุโรป ด้วยทุนเล่าเรียนหลวง เดียวนี้กลับเข้ามารับราชการตาม

ที่ได้เรียนรู้มา ได้เงินเดือนเดือนละ ๓ ชั่ง นายเชียน
ได้ฟังดังนั้นนึกเสียใจพูดไม่ออก และนึกเสียดายเวลาที่
ล่วงมาแล้วว่า ถ้าจะเรียนต่อมาจนบัดนี้ ถึงจะไม่ดี
เหมือนนายดี ก็คงจะไม่เลวทรามต่ำช้าเหมือนที่เป็นอยู่
เดียวนี้ แล้วต่างคนก็ลาจากกันไป

๑๓. ตามที่นายเชียนประพฤติมาแล้วนั้น ใครจะ
เห็นว่าเป็นอย่างไร ก็คงต้องตอบว่าไม่ดีไม่มีความเพียร
เป็นคนจับจด ทำอะไรก็ไม่สำเร็จ มีแต่ความท้อถอยร่ำไป
เพราะฉะนั้นนักเรียนผู้จะเป็นผู้ใหญ่ต่อไปภายหน้า จึงไม่
ควรเอาเยี่ยงนายเชียน คือทำการจับๆจดๆ ออกจาก
ที่นี่มาทำที่นั่น ออกจากที่นั่นไปเข้าทางโน้น แล้วลงปลาย
ก็ไม่ได้ดีสักอย่างเดียว ควรจะถือเอาแบบอย่างนายดี
ไว้เป็นตัวอย่างต่อไป คือ

๑๔. แรกเข้าเรียนหนังสือให้ตกลงใจเสียก่อนว่า
เรียนถึงนั่นแล้วจะเรียนสิ่งนั้นต่อไป ถ้าเรียนสิ่งนั้นจบ
แล้ว ถึงที่สุดจะทำอย่างนั้น จะดีกว่าที่เรียนจับๆจดๆ

ไม่มีมานะ แล้วกลับมีความท้อถอย เปลี่ยนใจง่ายๆ ไปเรียนได้ครึ่งๆกลางๆ เห็นสิ่งนี้ดีไปเรียนสิ่งนี้ เมื่อเห็นสิ่งโน้นดีก็กลับไปเรียนสิ่งโน้นอีก แล้วก็เกิดความท้อถอยไม่มีที่สิ้นสุด ลงปลายเลยเรียนอะไรทำอะไรไม่สำเร็จเป็นชิ้นเป็นอันได้ เมื่อโตขึ้นรู้สึกสิ อายุล่วงเข้าไปเสียแล้ว ตกลงเป็นเสียที่เกิดเปล่า เช่นนี้ขออย่าได้มีใครทำเลยเป็นอันขาด

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

บวช	สมณะ	พรรษา	วงศ์ญาติ
ประสงค์	อุปัชฌาย์	ทรัพย์สมบัติ	สิกขาบท
วินัย	ปัจจุบัน	ทวีปยุโรป	

บทที่ ๕ กรียาเรียบร้อย

๑. นักเรียนที่อ่านหนังสือธรรมจริยาเล่ม ๑ แล้วยังจำเรื่องเด็กชายชาบกับเด็กชายชม พี่น้องสองคนนี้ได้ดีทีเดียวว่า เด็กชายชาบเป็นเด็กที่บิดามารดาสั่ง

สอนเสมอจนมีกริยาดี เด็กชายชมเป็นเด็กบ้านนอกไม่รู้
จักกริยาชั่วดีอย่างไร เดินข้าม กราย คนโน้น ยืนค้ำ
ศีรษะคนนั้น เหยียดเท้าให้ผู้ใหญ่ นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ๆลว
. มารดา ของเด็กชาย ชาบจึง ให้เด็กชายชาบเป็นผู้ตักเตือน
และสั่งสอน เด็กชายชมก็ค่อย มีกริยาเรียบร้อยขึ้นบ้าง
แต่นอกจาก เด็กชายชาบตักเตือนให้แล้วนั้น ก็ยังหา
ทราบไม่ว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรดี อะไรชั่ว ดังจะ
กล่าวให้ฟังต่อไปนี้

๒. วันหนึ่งมารดาเด็กชายชาบ ใช้เด็กชายชมนำ
ของไปถวายพระที่วัด เมื่อเด็กชายชมกลับมาถึงบ้านแล้ว
แลเห็นมารดาเด็กชายชาบนอนอยู่ที่ระเบียงเรือน เด็ก
ชายชมยังจำได้ว่าเด็กชายชาบสอนไม่ให้ยื่นค้ำศีรษะใคร
เด็กชายชมจึงเดินออกไปห่างๆ เล่าความที่พระท่าน
สั่งมานั้นให้มารดาเด็กชายชาบฟัง พอหมดเรื่องแล้วก็
กลับเข้าไปผลัดผ้าในเรือน เห็นซองจดหมายผนึกไว้ซอง
หนึ่ง อยากรู้ใจความในนั้น จึงจับซองจะฉีก เด็ก

ชายชาบก็มาถึงแล้วร้องห้ามว่า "ไอ้ อย่าไปฉก, รู้แล้วหรือว่าของใคร?"

๓. แล้วเด็กชายชาบก็บอกว่า "เรื่องนี้ฉันเคยถูกครูดุมาครั้งหนึ่งแล้ว ครูห้ามว่าจดหมายที่จ่าหน้าซองถึงใครๆก็ดี หรือหนังสือที่เขาเขียนวางไว้ก็ดี หรือที่เขากำลังเขียนอยู่ก็ดี แม้เจ้าของเขาไม่ได้อนุญาตให้ดู เราไม่ควรจะดูของเขาเป็นอันขาด และเมื่อกินก็ไปยืนพูดกับมารดาฉันอีก มารดาเคยห้ามฉันว่า ถ้าผู้ใหญ่นั่งหรือนอนอยู่ จะไปพูดจาด้วยก็ต้องนั่งลงให้เรียบร้อยเสียก่อน แล้วจึงพูดถึงเรื่องราวของเราต่อไป พ่อชมทำเช่นนี้ไม่ดี"

๔. เย็นวันหนึ่ง เด็กชายชาบกับเด็กชายชมกลับจากโรงเรียนแล้วยังไม่ทันได้อาบน้ำก็จะตรงไปนั่งกินข้าวทีเดียว พี่เลี้ยงเด็กชายชาบจึงร้องว่า "นี่นั่นอย่างไร ยังไม่ทันอาบน้ำก็จะกินข้าว ช่างสกปรกแท้ๆ" เด็กชายชมตอบด้วยความโกรธว่า "ไม่อาบไม่แอบละ จะ

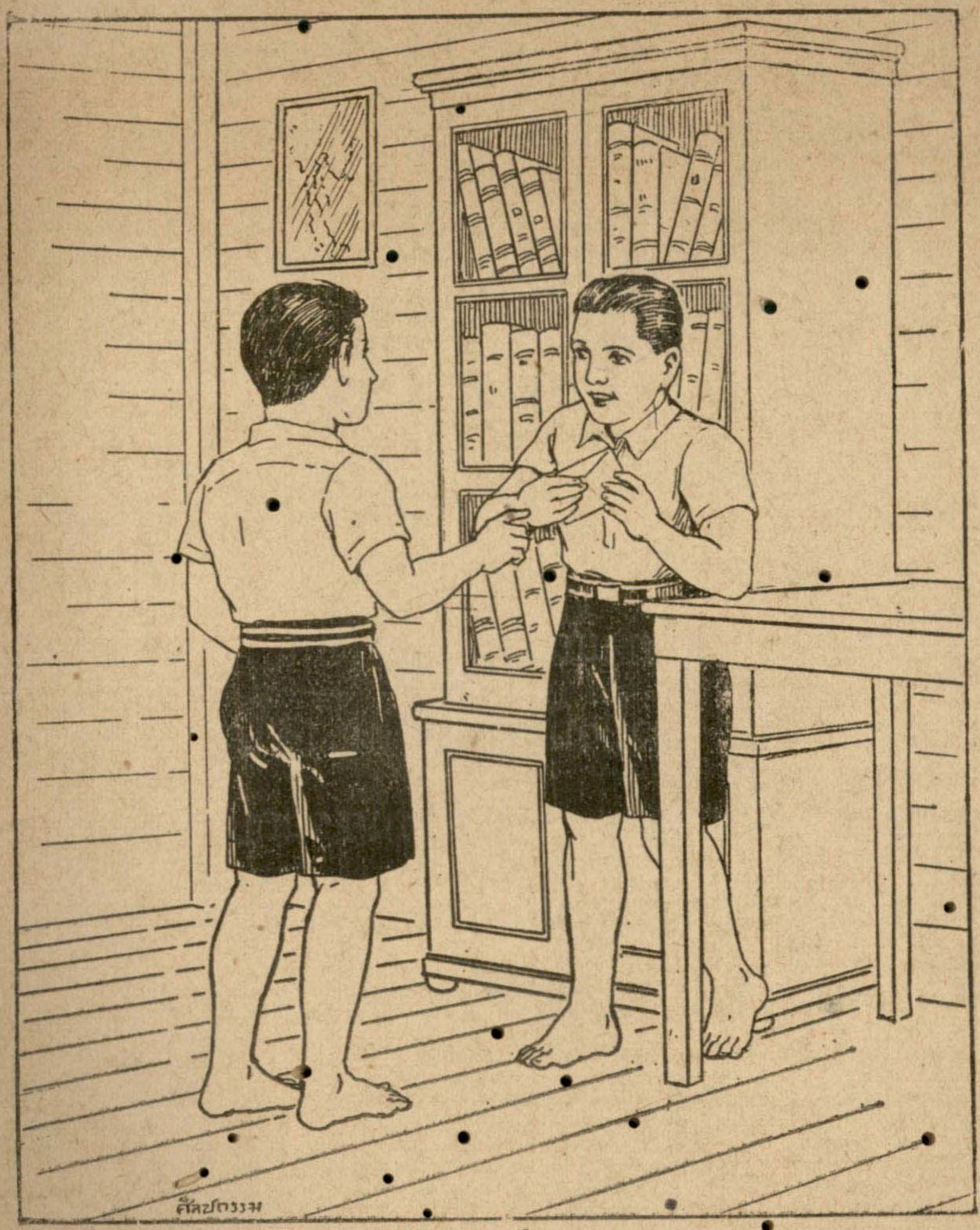

" อย่าไปฉีกซองจดหมาย รู้หรือว่าโยนของใคร
เรี่ยราดฉันเคยถูกครูดุมาครั้งหนึ่งแล้ว "

ทำไมเล่า?" มารดาเด็กชายฉาบได้ยินเข้าจึงถามว่า "ผู้ใหญ่เขาตักเตือนดี ๆ ตัวเป็นเด็กยังจะชูตวาดเขาอีกเล่า ยังไม่ไปอาบน้ำเสียอีกหรือ?" เด็กชายขมกับเด็กชายฉาบก็ลุกไปอาบน้ำแล้วจึงกลับมานั่งกินข้าวเป็นปกติพร้อมกันกับมารดาเด็กชายฉาบ

๕. ระหว่างกินข้าวนั้น เด็กชายขมหยิบสิ่งโน้นสิ่งนี้มือไขว่ไป ไม่รอรังใคร ตักน้ำแกงก็เบียมช้อนหกเรี่ยราด ข้าวสุกติดมือนุงนังไม่ล้างมือ แล้วไปหยิบกับข้าวในชาม เอานิ้วมือขยุ้มลงไปทั้ง ๕ นิ้ว เบียดข้าวก็หกออกข้าวไปรอบชาม และอมไว้จนกบปากพูดเกือบไม่ออก ด้วยความตะลีตะลานอยากกินให้อิ่มเร็ว ๆ จะได้ไปเที่ยวเท่านั้น มารดาเด็กชายฉาบจึงว่า

๖. "ผู้ดีเขากินข้าวหรือกินอะไร ก็กินช้า ๆ ไม่ต้องรีบร้อน เวลาจะหยิบกับข้าวก็รอกัน ไม่ชิงกันจนมือชักไขว่ ตักน้ำแกงก็อย่าให้เบียมช้อน จะหกเปื้อนเปรอะมือที่หยิบกับนั้นใช้แต่ ๒ นิ้ว ๓ นิ้วก็พอ ไม่ต้อง

ขยุ้มลงไปกลางชามทั้ง ๕ นิ้ว และหมั่นล้างมือ อย่าให้ข้าวสุกติดนุ่งนั่งจึงจะดี กินอย่างพ่อขมเช่นนี้ เขาเรียกว่ากินมูมมามถ้าไปกินอับใครๆเขากรังเกียจว่าสกปรก”

๗. แต่นั้นมาเวลานั่งรับประทานข้าว เด็กชายขมกระวังตัว คอยเอาอย่างเด็กชายชาบอยู่เสมอ จนค่อยเรียบร้อยขึ้น คำสั่งสอนที่มารดาเด็กชายชาบ กับเด็กชายชาบสอนให้กยังจำได้ดีว่า ไม่ให้หยิบพูดกับผู้ใหญ่ไม่พูดกระโชกกระชากดูผู้ใหญ่ ไม่กินมูมมาม ไม่ดูจดหมายของผู้อื่นที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้ดู และไม่ลักซองจดหมายที่ไม่ใช่ชื่อของตัว

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ศิรษะ	จำหน้าซอง	ถาย	จดหมาย
โกรธ	รังเกียจ	อนุญาต	รับประทาน

บทที่ ๖ กิริยาเรียบร้อย

(ต่อบทที่ ๕)

๙. รุ่งขึ้นเป็นวันพระกลางเดือน ที่บ้านมารดา เด็กชายชาบีมเทศน์ ผู้คนในบ้านและเพื่อนบ้านมานั่งฟังอยู่ที่กลางนอกชานเป็นอันมาก ฝ่ายเด็กชายชมเห็นเดือนหงายแจ่มดี ก็ชักชวนเพื่อนเด็ก ๆ เล่นไปวิ่งเล่นกันเสียงเกรียวกราว เด็กชายชาบนั่งฟังเทศน์อยู่เคียงมารดา ได้ยินแต่เสียงเด็กชายชมกับเด็ก ๆ หัวเราะกันออกอึงไป จนพังเทศน์ไม่รู้เรื่องว่าไปทางไหน มารดาจึงให้เด็กชายชาบออกไปห้ามเด็กชายชมเสีย

๙. เด็กชายชาบค่อย ๆ ลุกเดินย่องมาหาเด็กชายชม ชันกะดานักไม่ให้ดังกริบ แล้วบอกแก่เด็กชายชมว่า “มารดาใช้ให้ฉันมาห้ามว่าอย่าให้อึงไป และแต่ก่อนฉันได้รับคำสั่งสอนของมารดาถึงเรื่องนี้ว่า เมื่อเขาฟังเทศน์อยู่ก็ดี หรือเขาประชุมปรึกษาหารือกันอยู่ก็ดี หรือในที่ใด ๆ ที่เขาต้องการความเงียบสงัด ห้ามไม่ให้ทำ

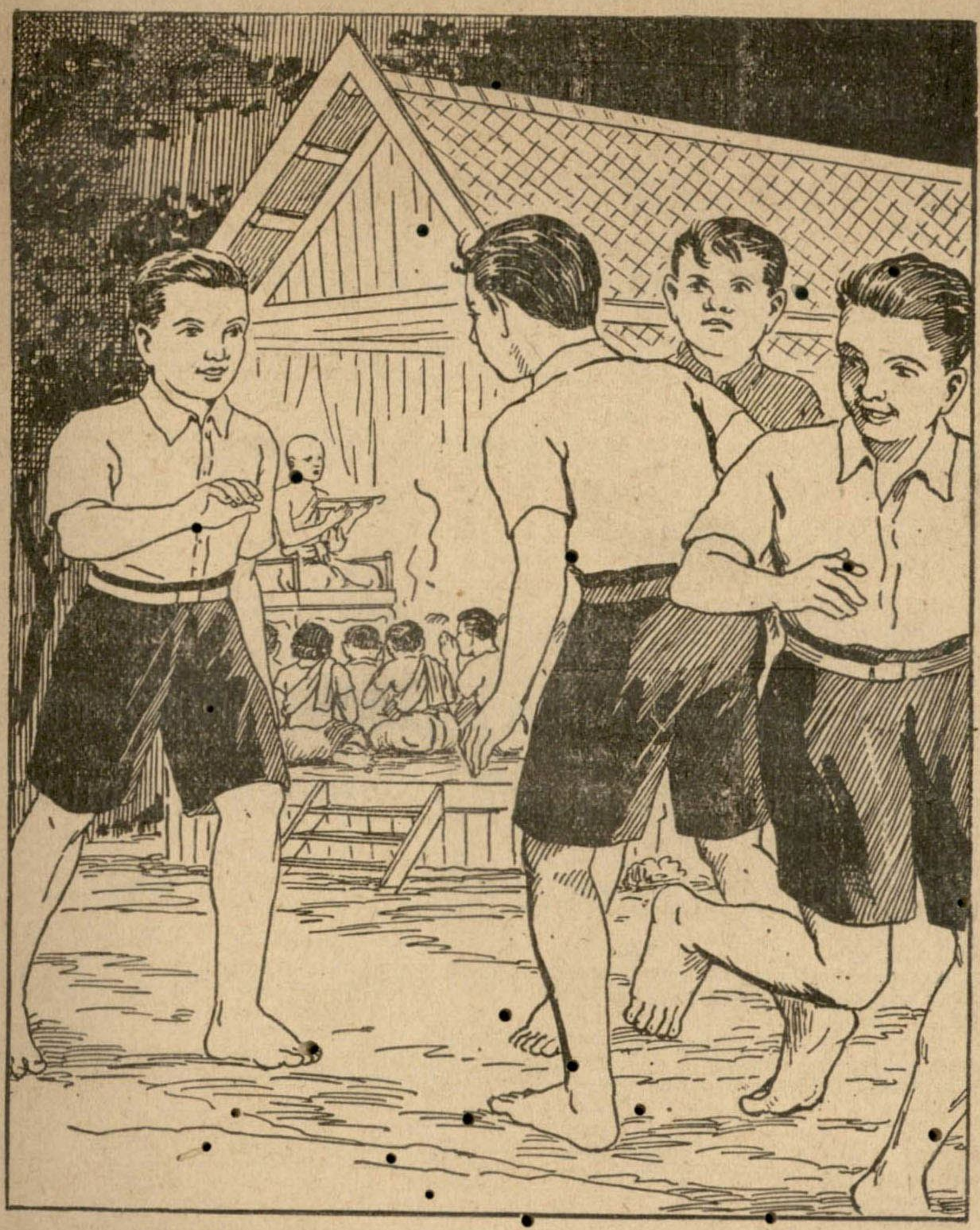

“มารดาใช้ให้ฉันมาห้ามว่า อย่าอิ่งไป”

เสียงอึกทึก เพราะจะพาให้ความตั้งใจของเขาพ้นเพื่อนไป เป็นการหยาบช้าไม่มีอัชฌาสัย ดูแต่ที่โรงเรียนเถิด เมื่อครูกำลังอธิบายอะไรให้เราฟัง ถ้ามีใครมาทำเสียงเอ็ดอยู่ข้างโรงเรียน ครูยังได้ยินเสียงเลย นั่นไม่เป็นเพราะครูกลัวจะพาให้ใจเราวอกแวก ไม่ฟังคำอธิบายของครูหรือ?" เด็กชายชาบก็เลยชวนเด็กชายชมมานั่งฟังเทศน์เสียด้วย

๑๐. วันหนึ่ง ครูเรียกเด็กชายชาบกับเด็กชายชมเข้าไปหาในห้องพักของครูที่โรงเรียน เด็กชายชาบก็เข้าไปยืนอยู่ข้างขวาของครู และยืนกางขาอย่างยืนพักแล้วมือหนึ่งถูบคลำที่กะเปาะเสื้อ ฝ่ายเด็กชายชมนั้นไปยืนอยู่ข้างซ้าย ก้มหลัง มือเท้ามุมโต๊ะของครู ครูจึงดุทั้งสองคนว่า "ไม่รู้จักทำกิริยาให้เรียบร้อย เมื่อเข้าหาผู้ใหญ่มีอย่างหรือ? มายืนเอามือเท้าโต๊ะอย่างพูดกับเพื่อนเล่น ชอบแต่เข้ามายืนตั้งตัวตรงให้เรียบร้อยเป็นปกติจึงจะสมควร" แล้วครูก็ให้เด็กชายชาบกับเด็กชายชม

ห้องสมุดแห่งชาติ

ยืนห่างไต่ะออกไป และให้ยืนตัวตรงขาตรงทั้งคู่ ดุมเสือ
ของเด็กชายชมที่ยังไม่ได้ขัดอยู่อก ๒ ดุมนน ครูก็ให้
ขัดเสีย แต่นนมาเด็กชายชาบระวังตัวมากในเมื่อเข้าหา
ผู้ใหญ่ เพราะกลัวจะถูกดุได้รับความอายอีก และก็
คอยตักเตือนเด็กชายชมอยู่เสมอด้วย

๑๑. เราทราบกันอยู่แล้วไม่ใช่หรือว่า เด็กชายชม
เป็นเด็กบ้านนอกก็จริง แต่เป็นเด็กที่ไม่ดื้อและยอมเชื่อ
ฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่ ที่ตนเห็นว่ามีความรู้ดีกว่า
เหตุฉะนนเด็กชายชมจึงค่อยมีกิริยาดีขนกว่าแต่ก่อน
และต่อมาเด็กชายชมก็ยังได้รับความรู้ใหม่อยู่อก คือ

(๑) ไม่ยืนพูดกับผู้ใหญ่ที่นั่งอยู่

(๒) ไม่ดูจดหมายของคนอื่น .และไม่ดูหนังสือที่
คนอื่นเขากำลังเขียนอยู่ ที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้ดู

(๓) ไม่พูดกระโชก

(๔) ไม่กินมูมมาม

(๕) ไม่ทำอึกทึก เมื่อมผู้พังเทศน์หรือเมื่อมผู้

ศิลปากรมหาวิทยาลัย

ปรึกษาหารือกันอยู่ หรือในที่ที่ต้องการความสงัด

(๖) เมื่อเข้าหาผู้ใหญ่ต้องทำกิริยาให้เรียบร้อยขัดคุมเสือให้หมด และไม่เท้าโต๊ะ หรือทำท่าเกะกะให้เป็นการลบหลู่ผู้ใหญ่เป็นอันขาด

๑๒. แต่นี้มาเด็กชายขมก็ระวังตัวเสมอ ไม่ประพฤติกิริยาหยาบต่าง ๆ เช่นเคยประพฤติมาแล้วนั้นอีก จนมีผู้ชมว่าเด็กชายขมเป็นคนมีกิริยาดีเรียบร้อยขันอีกคนหนึ่งเหมือนกัน

๑๓. นี่แหละนักเรียนทุกคนจงเห็นเถอะว่า การที่ไม่ดื้อ ไม่หัวแข็ง ไม่ถือตัว ย่อมเป็นคุณแก่ตัว ดังเรื่องเด็กชายขมที่อ่านมาแล้วนี้ คือ เด็กชายขมเป็นเด็กไม่ดื้อ ไม่หัวแข็ง ไม่ถือตัว รู้ว่าตัวกิริยาไม่ดี น้องตักเตือนสั่งสอนก็เชื่อฟังและประพฤติตาม จนได้ชื่อว่าเป็นคนดีมีกิริยาเรียบร้อยอย่างเช่นบาง

๑๔. ถ้าเด็กชายขมเป็นเด็กหัวแข็ง ไม่เชื่อฟังคำแนะนำของเด็กชายชาบและมารดาเด็กชายชาบดังนี้แล้ว

ไหนเลยเด็กชายขมจะกลับตัวเป็นเด็กมีกรยาดีขนได้ ก็
จะเป็นเด็กซุ่มซ่าม เตะโน่นโดนนี่ ยืนพูดคำศัรยะคน
พูดไม่เกรงใจคน ๆ ล ๆ อยู่นั่นเอง น่ตองนับว่าเด็กชาย
ขมเป็นเด็กดีแท้ แม้แต่น้องเลกกว่าตักเตือนก็จำ ไม่มี
ความโกรธเคือง เพราะรู้สึกตัวว่าตัวไม่รู้จักอะไร
ควรทนักเรียนทั้งหลาย จะเอาเยี่ยงอย่าง เด็กชายขมบ้าง
ไปภายหน้าจะได้มีผู้ชมว่าเป็นคนดี มีกรยาเรียบร้อย

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

เทศน์	ละคร	กระโชก	ปรึกษา
อัชฌาสัย	อธิบาย	อึกทึก	
ขัดตุมเสือ	ประพฤติ	เหตุฉะนั้น	

บทที่ ๗ อยู่ในข้อบังคับ

๑. คนมักพูดบ่อย ๆ ว่าผู้นั้น ๆ เป็นแม่ทัพ ยก
กองทัพไปรบกับเมืองนั้น ๆ แต่คนที่ได้เคยไปทัพและได้
เห็นการรบพุ่งจริง ๆ ดูเหมือนจะมีน้อย ยิ่งเด็ก ๆ ด้วย

แล้ว คงยังไม่เคยเห็นทุกคน เพราะที่ไหนเขาจะยอมให้เด็กไปในกองทัพ

๒. กองทัพ กองหนึ่งต้อง มีแม่ทัพคนหนึ่ง และมีแม่ทัพรอง ๆ ควบคุมพลทหารเป็นพวก ๆ กันไป บรรดานายทหารและพลทหารทั้งปวงในกองทัพ ก็ต้องฟังคำสั่งของแม่ทัพทั้งสิ้น เมื่อแม่ทัพสั่งให้ยกทัพไปทางทิศไหน หรือหยุดตั้งค่ายที่ตรงไหน นายทัพรอง ๆ จึงสั่งกันต่อ ๆ ไป เพราะกองทัพใหญ่มีคนมาก และกระจายอยู่ไกล ๆ กัน สั่งคนเดียวจะให้ได้ยินทั่วกันไม่ได้

๓. สิ่งใดที่แม่ทัพสั่งให้ทำ ทหารทั้งปวงต้องทำทันที และสิ่งใดที่แม่ทัพยังไม่ได้สั่งให้ทำ ทหารคนใดจะทำไม่ได้ เพราะธรรมดาคนมาก ๆ เช่นนั้น ถ้าต่างคนต่างทำตามชอบใจ ปราศจากความพร้อมเพรียงกันแล้ว คงตั้งอยู่ไม่ได้ ข้าศึกต้องตีแตกหมด เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องให้แม่ทัพ ผู้มีความรู้และความชำนาญในการศึก เป็นผู้สั่งคนเดียว

๔. ต่างว่าเด็ก ๆ ไปอยู่ในกองทัพ พอเดินทัพไปปะทะกับกองทัพข้าศึก ข้าศึกยิงปืนกราดมาราวกับห่าฝน ถูกผู้คนในกองทัพล้มตายหลายคน ดังนี้เด็กจะทำอย่างไร? คนฉลาดคงตอบว่า "วิ่งหนี" แต่คนกล้าคงตอบว่า "เอาปืนยิงฉนาบเข้าไปบ้าง" ตกลงเป็นผิดทั้งสองคน ถ้าคนในกองทัพทำดังนั้น จะได้รับโทษตามอาชญาทัพ

๕. ที่ถูกจะต้องเป็นดังนี้คือ ยืนให้ข้าศึกยิงอยู่กับที่ ถ้านายสั่งให้ยิงตอบข้าศึกจึงจะยิงได้ หรือเมื่อแม่ทัพเห็นว่าข้าศึกกำลังมาก จะต้านทานกำลังมิได้ มิคำสั่งให้ล่าทัพ พลทหารจึงจะถอยล่าออกมาได้

๖. ที่ว่ามานี้ เด็กบางคนคงจะนึกประหลาดใจแต่ความจริงเป็นดังนี้แม้พลทหารไม่ได้รับคำสั่งจากแม่ทัพว่าให้ยิง จะยิงไม่ได้เป็นอันขาด ต้องยืนนิ่งให้ข้าศึกยิงอยู่กับที่นั่นเอง เมื่อไม่ได้รับคำสั่งให้รุกไล่ ก็รุกไล่เข้า

ไปไม่ได้ หรือไม่ได้รับคำสั่งให้ล่าถอย ก็ล่าถอยออกมาไม่ได้เหมือนกัน

๗. จะเล่าเรื่องให้ฟังเรื่องหนึ่ง ให้เห็นว่า คนที่ไม่ทำตามคำสั่งแม่ทัพ แล้วต้องได้รับโทษตามอาชญาทัพอย่างไร

กองทัพกองหนึ่ง ตั้งค่ายซุ่มอยู่ในที่แห่งหนึ่ง ครั้นถึงเวลากลางคืนแม่ทัพจึงมีคำสั่งให้ดับไฟเสียทั้งค่าย เพื่อจะไม่ให้ข้าศึกแลเห็นได้ว่าตั้งทัพอยู่ที่ตรงไหน

๘. คืนวันนั้นท่านแม่ทัพไปตรวจดูรอบค่าย แลเห็นกะโจมหนึ่งจุดไฟริบหรี่ ๆ อยู่ข้างใน ครั้นตรงเข้าไปดู ก็เห็นนายร้อยคนหนึ่งกำลังนั่งเขียนจดหมายอยู่ ท่านแม่ทัพจึงมีคำถามว่า “เขียนจดหมายถึงใคร?” นายทหารผู้นั้นยืนขึ้นคำนับแล้วตอบว่า “เขียนถึงภรรยาขอรับ”

๙. ท่านแม่ทัพสั่งให้หยุดเขียนทันที แล้วสั่งให้เขียนใหม่ว่าดังนี้

"ถึงภรรยาที่รัก

ฉันมีความเสียใจมาก เมื่อหล่อนได้รับจดหมาย
ฉบับนี้ ของจงทราบเถิดว่าฉันต้องโทษหนัก เพราะได้
กระทำผิดคำสั่งของท่านแม่ทัพ ฉันลาก่อน"

๑๐. พอเขียนเสร็จแล้ว ท่านแม่ทัพก็ให้เซ็นชื่อ
ผนึกซองส่งไป แล้วมีคำสั่งให้ทหารดับไฟดวงนั้น และ
นำนายทหารผู้นั้นไปลงโทษตามอาชญาทัพเสียทันที

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

กองทัพ	ข้าศึก	รุกไล่	พลทหาร
ชำนาญ	ค่าย	ชาติ	ปราศจาก
อาชญา	ภรรยา	ผนึก	

บทที่ ๘ อยู่ในข้อบังคับ

(ต่อบทที่ ๗)

๑๑. โรงเรียนก็ไม่ผิดอะไรกับกองทัพ นับว่าเป็น

กองทัพเล็กๆ ได้กองหนึ่งเหมือนกัน คือกองทัพนักเรียน มีครูใหญ่เป็นแม่ทัพ และครูรองเป็นนายทัพ นายกอง เป็นลำดับกันลงมา

๑๒. ครูและนักเรียนทั้งปวงต้องทำตามคำสั่งของครูใหญ่ เปรียบด้วยนายทหารกับพลทหารต้องทำตามคำสั่งแม่ทัพ ครูใหญ่เป็นผู้กะการให้แก่ครูรอง แล้วครูรองก็มาสั่งสอนนักเรียนในชั้นของตัวตามคำสั่งของครูใหญ่นั้น

๑๓. แต่นักเรียนมักจะไม่ทำตามคำสั่งของครู โดยรวดเร็ว เหมือนกับพลทหารทำตามคำสั่งของนายทหาร เมื่อครูบอกให้ยืน บางคนก็ยืนขึ้นก่อน บางคนก็ยืนทีหลัง ไม่พร้อมกัน เพราะฉะนั้นครูต้องมีวิธีสอนอย่างหนึ่ง สำหรับผูกหัดให้นักเรียนทำตามคำสั่งให้พร้อมกัน และทำโดยรวดเร็วเหมือนอย่างทหาร วิธีสอนอย่างนี้เรียกว่า “กายบริหาร”

๑๔. เด็ก ๆ ย่อมทราบอยู่แล้วว่า ในเวลาหัด

กายบริหารนั้น ถ้าได้รับคำสั่งว่า 'ขวาหัน' ก็ต้องหัน
ไปทางขวาโดยเร็ว ทั้งต้องหันพร้อมกันด้วย ถ้าครูสั่ง
ให้เข้าแถวก็มาเข้าแถวทันที สั่งให้เลิกแถว ก็เลิกแถว
ทันที การหัดชะนิดนี้ เมื่อนักเรียนทำได้รวดเร็วและ
พร้อม ๆ กัน จึงจะแลดูงาม ถ้าต่างคนต่างทำคนละที
สองที ก็ยังเรียกว่าดีและงามไม่ได้

๑๕. เมื่อทราบว่ากายบริหาร เป็นวิธีฝึกหัด
สำหรับให้นักเรียนทำตามคำสั่งของครูโดยรวดเร็ว และ
พร้อม ๆ กันดังนี้แล้ว เวลาเรียนสิ่งใด ๆ ทั้งหมดใน
โรงเรียน นักเรียนจึงควรจะทำตามคำสั่งของครูโดยเร็ว
และพร้อม ๆ กันด้วยเสมอไป ทหารกองใดทำได้ดีก็ได้
ฝึกหัดเรียบแล้ว เพราะฉะนั้นโรงเรียนใดทำดี ก็ได้
โรงเรียนที่ได้ฝึกหัดเรียบร้อยแล้วเหมือนกัน

๑๖. ที่ว่าทหารไม่ได้รับคำสั่งให้ยิงก็ยิงไม่ได้นั้น
ในโรงเรียนของเราได้แก่อะไร ได้แก่การเรียน, อ่าน,
เขียนทั่วไปวันยังค่ำ เมื่อครูสั่งให้เปิดสมุดจึงเปิดได้

การหัดแถวนักเรียนทำได้รวดเร็วและพร้อมๆกัน จึงจะแลดูงาม

และเปิดแล้วก็ยังต้องนั่งนิ่งอยู่ เพื่อคอยฟังคำสั่งต่อไป เมื่อครูสั่งให้หยิบปากกา จึงหยิบได้ สั่งให้เขียน จึงเขียนได้ สั่งเพียงไหน ต้องทำเพียงนั้น จะทำให้มากเกินไปไม่ได้ แต่ต้องทำโดยฉับพลัน

๑๗. โรงเรียนใดที่เป็นโรงเรียนเรียบแล้ว ใครย่างเข้าไปดูก็จะต้องชม เพราะนักเรียนทุก ๆ ชั้นทำตามคำสั่งของครูทุกข้อ โดยฉับไวและพร้อม ๆ กัน ดังกล่าวมาแล้วทั้งสิ้น

๑๘. โรงเรียนใดที่ยังไม่เรียบ นักเรียนจะเฉื่อยชา ทำคนละทีสองที ดูไม่งามแก่ตาเลย ไม่เป็นระเบียบไม่เป็นคำสั่ง และไม่เป็นการประพฤติตามคำสั่ง เป็นต่างคนต่างทำตามชอบใจ

๑๙. เราเป็นนักเรียน เราก็ย่อมอยากให้โรงเรียนของเราดีมีชื่อเสียง ถ้าโรงเรียนของเราเรียบเราก็ได้ชื่อว่าเป็นนักเรียนเรียบร้อยด้วย แต่ถ้าทำจะให้โรงเรียนดีและเรียบได้นั้น ต้องอาศัยนักเรียนทำดีไปหมด

ด้วยกันทั้งชั้น จะดีแต่เพียงคนสองคน คนอื่น ๆ ไม่ทำให้ดีด้วย ก็ยังเรียกว่าโรงเรียนดีไม่ได้ เพราะฉะนั้น นักเรียนต้องต่างคนต่างเอาใจใส่ด้วยกัน ช่วยกัน จึงจะทำให้โรงเรียนของตนเป็นโรงเรียนดีได้

๒๐. อย่าลืมว่าโรงเรียนของเรา ก็เป็นเหมือนกับกองทัพเล็ก ๆ กองหนึ่ง นักเรียนต้องทำตามคำสั่งของครูผู้บังคับบัญชาตนบ้านก็เป็นกองทัพอย่างเดียว ๆ อีกกองหนึ่งเหมือนกัน เด็ก ๆ ต้องทำตามคำสั่งของผู้ใหญ่ด้วย ถ้าโรงเรียนใดไม่เรียบร้อยหรือบ้านใดไม่เรียบร้อย โรงเรียนนั้น หรือบ้านนั้น ก็จะเป็นกองทัพไม่ดี จะตั้งอยู่ไม่ได้ จะต้องพ่ายแพ้แก่ข้าศึก ข้าศึกนั้นคืออะไร? ก็คือความชั่วทั้งหลายนั่นเอง ความชั่วเหล่านี้จะเข้ามาเป็นเจ้าของบ้านและเจ้าของโรงเรียน แล้วจะทำให้คนในบ้านในโรงเรียนพากันชั่วไปหมด

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

วิธี กายบริหาร ฉับพลัน ฉับไว

ประพฤติ อาศัย สมุด ลำดับ
ระดับ

บทที่ ๕ ตรงต่อเวลา

๑. เด็ก ๆ เห็นจะต้องหัดดูนาฬิกาให้รู้จักเวลาไว้ และถ้าจะให้ดีต้องไขนาฬิกาเป็นด้วย เพราะเมื่อบิดามารดาจะใช้ให้ดูเวลา ก็จะได้บอกถูกว่าเวลาไร หรือจะใช้ให้ไขนาฬิกา ก็จะไขเป็น และถ้านาฬิกาเดินเร็วหรือช้าไป ก็จะได้ตั้งเสียใหม่ให้ตรงกับเวลา และไม่ทำให้นาฬิกาเสียด้วย

๒. ตามบ้านเรือนย่อมมีนาฬิกาแทบทุกบ้าน เพราะนาฬิกาเป็นของมีประโยชน์ อาจบอกเวลาได้ถูกต้อง และควรที่จะดูให้รู้เวลา ไม่ว่านาฬิกาใหญ่หรือนาฬิกาเล็ก ก็ไม่ใช่ของยาก ถ้าตั้งใจอยากจะรู้จริง ๆ แล้ว ขอความแนะนำของครูหรือผู้ใหญ่ไม่กี่มากน้อย ก็จะเข้าใจได้ดี เพราะฉะนั้นเด็กที่มีความรู้สูงถึงเพียง

นี้แล้ว ก็ควรหัดให้เป็นไว้ทุกคน จะได้ให้บิดามารดาใช้ดู
นาพิกาที่บ้าน และจะได้รู้จักดูนาพิกาที่โรงเรียน ว่า
ถึงเวลาไรจะต้องเรียนวิชาอะไร ทั้งจะได้เป็นเกียรติยศ
แก่ตน ไม่ต้องให้ผู้อื่นติได้ว่า ยังไม่รู้เดียงษา จนชั้นดู
นาพิกาก็ไม่เป็น

๓. ถึงการไขนาพิกาก็เป็นของง่ายเหมือนกัน ถ้าบอกให้คราวเดียวแล้วจำไว้ ก็ย่อมทำได้ทีเดียว ไม่เป็นการยากลำบากอะไรเลย เด็ก ๆ แม้แต่เพียงอายุ ๙ ขวบ หรือ ๙ ขวบ ก็อาจหัดไขนาพิกาเป็น และดูนาพิกาเป็น คือถ้าเป็นนาพิกาใหญ่ ก็มีลูกกุญแจไขข้างหน้า สิ่งสำคัญที่จะต้องจำให้มั่นคง ก็แต่เพียงว่าหันไปทางซ้ายมือหรือขวามือ ถ้าเป็นนาพิกาพกโดยมากมักใช้ไขที่ขวา

๔. เมื่อรู้จักดูนาพิกาตามเวลาได้แล้ว ถึงจะยังเป็นเด็ก ก็อาจใช้เวลากำหนดนัดแนะผู้อื่นได้ดังผู้ใหญ่เหมือนกัน เป็นต้นว่าเมื่อถึงวันพระหยุดโรงเรียน เราจะชวนเพื่อนของเราไปเที่ยวที่ตำบลปทุมวัน เราจะได้นัด

ว่าให้ไปพบกันที่บ้านนั้น เวลาเท่านั้นนาฬิกาตรง ไม่ต้องต่างคนต่างคอยกันให้เสียเวลา หรือเมื่อผู้อื่นนัดเรา เช่นครูนัดให้เราไปโรงเรียนเวลา ๙ นาฬิกาทุกวัน เราก็จะได้ประพฤติตัวเราให้ถูกต้องตามกำหนดเวลาของครูโดยไม่ให้สายได้

๕. การกำหนดนัดเวลากันนี้ เป็นประโยชน์อันใหญ่ยิ่ง และเด็ก ๆ ก็อาจทำได้อย่างผู้ใหญ่เหมือนกัน เพราะเด็ก ๆ ก็ย่อมมีธุระที่จะต้องนัดหมายเพื่อนกันเป็นบางครั้งบางคราว และย่อมมีหน้าที่จะต้องฟังเวลานัดหมายของครูหรือผู้ใหญ่ แล้วทำตามให้ตรงต่อเวลานัดหมายนั้นด้วยเสมอไป ถ้าคนเราไม่มีนาฬิกา และไม่ใช้เวลาเป็นเครื่องนัดหมาย ทำไมจึงจะทราบได้ว่า เราจะต้องไปพบใครเวลาไร เราจะต้องเข้าเรียนเมื่อไร หรือเลิกเรียนเมื่อไร กิจการทั้งหลายแหล่ก็จะไม่ดำเนินไปได้โดยเที่ยงตรง เพราะไม่มีอะไรเป็นเครื่องนัดหมาย

๖. เมื่อเป็นดังนี้จะมีเกียรติยิ่งกันใหญ่หรือ? ถ้ามี

ใครนัดเราว่า พรุ่งนี้ให้ไปพบกันที่บ้าน เราจะมิต้องไปแต่เช้าตรู่ แล้วคอยเขาอยู่จนมืดค่ำหรือ? เพราะไม่ได้กำหนดเวลากันไว้ ที่โรงเรียนก็เหมือนกัน ทำไมครูจึงจะทราบได้ว่า เมื่อไรจะหยุดทำเลขไปลงมือเชียนตามคำบอก? และเมื่อไรจะหยุดพัก? เพราะไม่มีนาฬิกา และเวลาไปโรงเรียนก็จะเช้าบ้าง สายบ้าง ไม่เป็นกำหนดอันแน่ได้

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

นาฬิกา	แนะนำ	เกียรติยศ
เดียงษา	สำคัญ	กุญแจ
ธุระ	ปทุมวัน	เช้าตรู่

บทที่ ๑๐ ตรงต่อเวลา

(ต่อบทที่ ๙)

๗. ทั้งนี้ย่อมแลเห็นได้ว่า การกำหนดเวลาเป็นสิ่งสำคัญ ในการเล่าเรียนหรือทำการงาน หรือนัดพบ

เพื่อนฝูง ฯลฯ เราต้องมีกำหนดเวลาทั้งสิ้น ถ้าไม่
เช่นนี้ก็เกิดยุ่งใหญ่ดังกล่าวมาแล้ว และที่จะกำหนด
เวลานี้ เราจำเป็นต้องมีนาฬิกา ถ้ามิฉะนั้นจะทราบ
ไม่ได้ว่าเมื่อไรถึงเวลาไร การกำหนดเวลา การใช้
นาฬิกา และการดูเวลาตามนาฬิกาได้ถูกต้อง จึงเป็น
การจำเป็นของคนเราอย่างหนึ่ง ไม่ว่าผู้ใหญ่ก็ดีหรือ
เด็ก ๆ ที่ยังไม่เป็นนักเรียนอยู่ก็ดี

๙. เพราะเหตุฉะนั้นเด็ก ๆ จึงต้องรู้จักดูนาฬิกา
และใช้นาฬิกาเป็น ดังได้แนะนำไว้ข้างต้น จะได้กำหนด
เวลาถูกดุจท่านผู้ใหญ่ ๆ บ้าง อย่าลืมว่า การกำหนด
เวลาตามนาฬิกานี้ เป็นของจำเป็นที่เด็ก ๆ จะต้อง
กำหนดได้อย่างหนึ่ง ต่อไปนี้จะแนะนำว่า เมื่อกำหนด
เวลาแล้ว จะต้องถือตามเวลาที่กำหนดนั้นให้ตรง ไม่
ให้ช้าไปหรือเร็วไปอย่างไรๆ

๙. เป็นต้นว่า เรานัดพบเพื่อนของเราเวลา ๑๐
นาฬิกาณที่แห่งหนึ่ง เราก็จะต้องไปถึงที่แห่งนั้นเวลา

๑๐ นาฬิกาตรง ถ้าเราไปถึงช้าไป เพื่อนของเราจะต้องคอยเราอยู่เสียเวลา และย่อมไม่เป็นที่พอใจของเขาด้วย ถ้าเราไปถึงก่อน ๑๐ นาฬิกาเขายังไม่มาถึง เราก็จะต้องไปคอยเขาเสียเวลาของเรา และจะต้องไปนั่งอัดใจทนคอยอยู่ดุจเขาคอยเราเหมือนกัน

๑๐. ถ้านัดพบกันที่บ้านเขา แม้เราไปถึงก่อนเวลานัด บางทีจะทำให้เกิดความไม่พอใจในฝ่ายเขา เพราะเขายังไม่นึกว่าเราจะมาถึง และยังไม่ได้เตรียมตัวที่จะรับเรา จะทำให้เขาทะวนกะวายต่างๆ ในการนัดหมายนี้จึงมีทางถูกอยู่อย่างเดียว คือเราต้องถือเวลาให้ตรงตามนัด เร็วเกินไปก็ไม่ดี ช้าเกินไปก็ไม่ดี

๑๑. การที่ไม่ถือเวลาตรงนั้น อาจให้โทษดุจเวลานัดสอบไล่ ๙ นาฬิกา เราไปไม่ทันก็ไม่ได้เข้าสอบไล่ หรือเมื่อเราจะไปขึ้นรถไฟ เราไปถึงสถานีไม่ทันเวลา รถไฟออกรถไฟไปเสียแล้ว เราก็ไปไม่ได้สมความปรารถนา นี่นับว่าขาดประโยชน์ของเรา จึงเป็นการให้

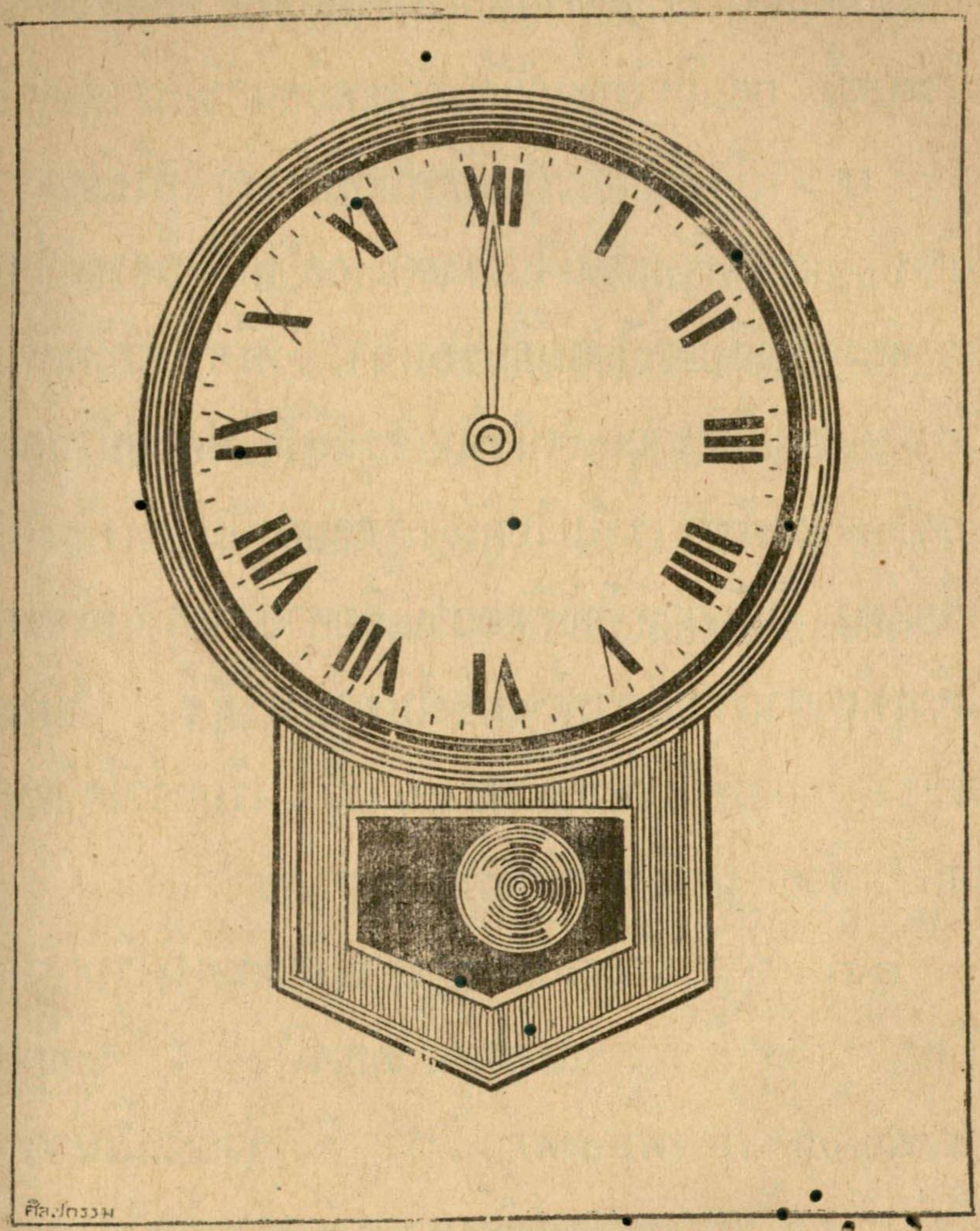

การตรงต่อเวลา เป็นสิ่งที่จะต้องประพฤติทุกคน

โทษแก่ตัวเรา ใช่แต่เท่านั้น การถือเวลา ไม่ตรงตาม กำหนดนี้ ย่อมให้โทษแก่ผู้อื่นด้วยเหมือนกัน

๑๒. เป็นต้นว่า เรานัดพบกับใครๆ หรือใครๆ นัดพบกับเรา ถ้าเราไม่ไปตรงตามเวลานัด ก็อาจทำให้เขาต้องคอยเสียประโยชน์อันของเขา หรือจะพูดให้เห็นได้ง่าย เช่นเมื่อเราถูกเกณฑ์แห่ ครูนัดให้ไปพบที่บ้านครู เวลา ๙ นาฬิกา เราไปไม่ทัน ครูคอยอยู่ไม่ได้ ต้องไปเสียก่อน ก็นับว่าทำให้เกิดความเสียหายแก่ครู หรือทำให้ครูต้องลำบากในการที่จะต้องไปตามหาผู้อื่นมาแทนตัวเรา การที่ไม่ถือเวลาตรงอย่างนี้ เรียกว่าให้โทษแก่ผู้อื่นด้วย นักเรียนไม่ควรประพฤติเลย

๑๓. การรักถือเวลาตรงตามกำหนดนี้ เรียกว่า “ตรงต่อเวลา” และการตรงต่อเวลาเป็นสิ่งที่จะต้องประพฤติทุกคน เพราะฉะนั้นในที่สุดนี้ จึงขอแนะนำว่าให้นักเรียนทั้งหลายประพฤติตนตรงต่อเวลาเสมอไป อย่าให้เร็วหรือช้ากว่าเวลาที่กำหนด จะได้ไม่เสียประโยชน์

372.84
ส323ย ๔๙

ตรงต่อเวลา

ตน และจะได้ไม่เสียประโยชน์ของผู้อื่น ดังตัวอย่างที่ได้กล่าวมาแล้ว

๑๔. ผู้ที่ยังดูเวลาตามนาฬิกาไม่เป็น ก็จงขอคำแนะนำของครูหรือบิดามารดา หัดดูนาฬิกา และใช้นาฬิกาให้เป็น จะได้ทำตัวให้ตรงต่อเวลาดังได้สั่งสอนไว้นี้ แล้วจะได้ชื่อว่าเป็นเด็กดีได้ส่วนหนึ่ง และจะได้เป็นการเอาเยี่ยงอย่างผู้ใหญ่ ที่ท่านใช้นัดหมายกันด้วยกำหนดเวลา แล้วทำตามความนัดหมายตรงต่อเวลาที่กำหนดนั้น

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ตุจ	อาจ	กะวนกะวาย
ปรารถนา	เกณฑ์	ตรงต่อเวลา
ประพฤติ	นัดหมาย	กำหนด

บทที่ ๑๑ ความซื่อตรง

๑. เด็กนักเรียนคนหนึ่ง เมื่อถึงเวลาหยุดพักกลาง

วัน ก็ลาออกไปเที่ยวเดินเล่นหลังโรงเรียน แลเห็นมะม่วงต้นริมรั้วมีผลสุกก็เอาอิฐขว้างขึ้นไป แต่หาถูกผลมะม่วงนั้นไม่ อิฐเลยไปตกที่ถนนริมรั้วภายนอกโรงเรียน ถูกคนที่กำลังเดินมาศีรษะแตกเลือดออก แล้วเด็กนั้นก็รีบซ่อนตัวหนีไป เล่นฟุตบอลต่อเข้าหมู่นักเรียนอื่น ๆ เพื่อปิดบังความผิดของตัวเสีย

๒. พอสักครู่หนึ่ง ชายผู้ที่ถูกอิฐขว้างศีรษะแตกก็มาพบครูว่า มีเด็กนักเรียนในโรงเรียนนี้เอาอิฐขว้างศีรษะแตก แต่หาทันเห็นตัวถนัดไม่ว่าคนไหนเป็นผู้ขว้าง ขอให้ครูชำระให้

๓. ถึงเวลาเที่ยง ครูสั่นกระดิ่งเข้าเรียน นักเรียนมาพร้อมกันที่ห้องประชุม ครูจึงแจ้งเหตุที่มีผู้มาพบให้นักเรียนทั้งหลายฟัง และถามเป็นคำกลางว่า "ใครเป็นผู้ขว้างบ้าง? ขอให้บอกเสียตรง ๆ" เงียบไม่มีใครตอบสักคนเดียว ครูจึงถามต่อไปว่า "ใครเห็นใครขว้างปาก้อนอิฐเล่นบ้าง?" ก็ไม่มีใครตอบอีก ครูจึง

ถามซ้ำอีกว่า “เวลานี้ใครอยู่ที่หลังโรงเรียนบ้าง? ๆ ยกมือขึ้น”

๔. มีเด็กยกมือขึ้นหลายคน ครั้นเมื่อครูถามก็พากันบอกว่า หาได้ไปอยู่หลังโรงเรียนไม่ แต่ได้ยินเด็กชายทองพูดว่า จะไปหามะม่วงหล่นที่หลังโรงเรียน เด็กชายทองก็เป็นผู้ยกมือขึ้นด้วยเหมือนกัน ครูจึงหันไปถามว่า “เด็กชายทองไปเก็บมะม่วงหล่นหลังโรงเรียนจริงหรือ?” เด็กชายทองตอบว่า “จริงขอรับ”

๕. ครูจึงถามต่อไปว่า “ถ้าเช่นนั้นเธอก็เป็นผู้เอาอิฐขว้างท่านผู้นั้นศีรษะแตกนั่นซิ” เด็กชายทองตอบ “กระผมไม่ได้เอาก้อนอิฐขว้างเลยขอรับ”

ครูถาม “ถ้าเช่นนั้นเอาอะไรขว้างเล่า?” เด็กชายทองตอบ “กระผมไม่ได้ขว้างเลยขอรับ”

ครูมีความสงสัยไม่เชื่อ จึงถามดักว่า “เมื่อเธอขว้างเธอเห็นผู้นั้นที่ถนนหรือไม่?”

เด็กชายทองตอบ “กระผมไม่ได้ดูที่ถนน ไม่ได้

แลเห็นใครขอรับ”

ครูจึงว่า “ถ้าเช่นนั้นเธอก็เอาก้อนอิฐขว้างออกไปนอกถนน โดยไม่ได้สังเกตว่ามีใครอยู่ข้างนั้นนั่นซิ”

เด็กชายทองตอบ “กระผมไม่ได้ขว้างขอรับ” ครูไม่เชื่อ จึงพูดว่า “แต่เมื่อกเธอรับว่าขว้าง แต่ไม่ได้ดูว่ามีใครอยู่ที่ถนนหรือไม่ ไม่ใช่หรือ?”

เด็กชายทองตอบ “กระผมไม่ได้ขว้างขอรับ และไม่ได้ดูใครที่ถนน”

๖. ครูจึงเหมาว่าเด็กชายทองปากแข็ง แล้วก็หันไปถามนักเรียนอื่น ๆ ว่า “ใครเห็นมีผู้อื่นไปเล่นอยู่หลังโรงเรียนบ้าง นอกจากเด็กชายทอง?”

นักเรียนทั้งหลายก็ตอบยืนคำว่าเล่นฟุตบอลอยู่หน้าโรงเรียนพร้อมกันทั้งสิ้น ได้ยินแต่เด็กชายทองว่าจะไปเก็บมะม่วงหล่นหลังโรงเรียนคนเดียว

ครูจึงหันไปถามผู้ที่มาพองว่า “เด็กที่ขว้างท่านนั้น คือเด็กชายทองคนนี้ใช่หรือไม่?”

ผู้พ้องก็ตอบว่า “กระผมจำหน้าไม่ได้ แต่เชื่อว่าเป็นเด็กสูงต่ำเพียงนี้ และแต่งตัวอย่างนี้แหละขอรับ”

๗. ครูยังมีความสงสัย ไม่แน่ว่าเด็กชายทองเป็นผู้ปาเชาศีรษะแตกจริงหรือไม่จริง จึงอุบายเรียกเด็กชายทองมายืนหน้าที่ประชุม แล้วหยิบไม้อาชญาของโรงเรียนออกมาจากตู้ ชูประกาศว่า “เด็กชายทองมีความผิดเล่นขว้างปาออกไปนอกถนน จนถูกคนเดินไปมาศีรษะแตกฉะนี้ จะตองตเด็กชายทองตอหนานกเรยนทงหลายที่ตามความผิด” แล้วก็ทำเป็นประกาศไม่ให้นักเรียนอื่น ๆ เล่นเกเรอย่างเด็กชายทองต่อไป

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ฟุตบอลล์	ห้องประชุม	เหตุ
สงสัย	สั่งกด	ประกาศ
เธอ	ไม้อาชญา	อิฐ

บทที่ ๑๒ ความซื่อตรง

(ต่อบทที่ ๑๑)

๙. ฝ่ายเด็กชายอาจนักเรียนอยู่ในที่ประชุมนั้นด้วย แต่เมื่อครูถามก็หาได้ยกมือสักครั้งหนึ่งไม่ เมื่อเห็นเด็กชายทองจะถูกตีดังนั้นก็ไม่สบายใจ เพราะตัวเป็นผู้ขว้างมะม่วงให้ก้อนอิฐออกไปถูกคนศีรษะแตก แล้วไม่รับ มานั่งเฉยเสียจนเด็กชายทองผู้หาความผิดมิได้จะมาต้องถูกทำโทษเพราะความผิดของตัวฉะนั้น เด็กชายอาจมีความร้อนใจเป็นกำลัง อกเต้นตึก ๆ จึงเดินออกมาหาครูแล้วรับสารภาพว่า

๙. "โปรดตีกระผมเถอะขอรับ เพราะกระผมเป็นผู้ขว้างมะม่วงหลังโรงเรียน แล้วก้อนอิฐเลยไปถูกท่านผู้นั้นศีรษะแตก ในเวลานั้นเด็กชายทองหาได้ไปอยู่ที่นั่นไม่"

๑๐. ครู, นักเรียนทั้งหลาย และผู้ที่มาพ้องต่างคนมีความประหลาดใจ พากันดูเด็กชายอาจเป็น

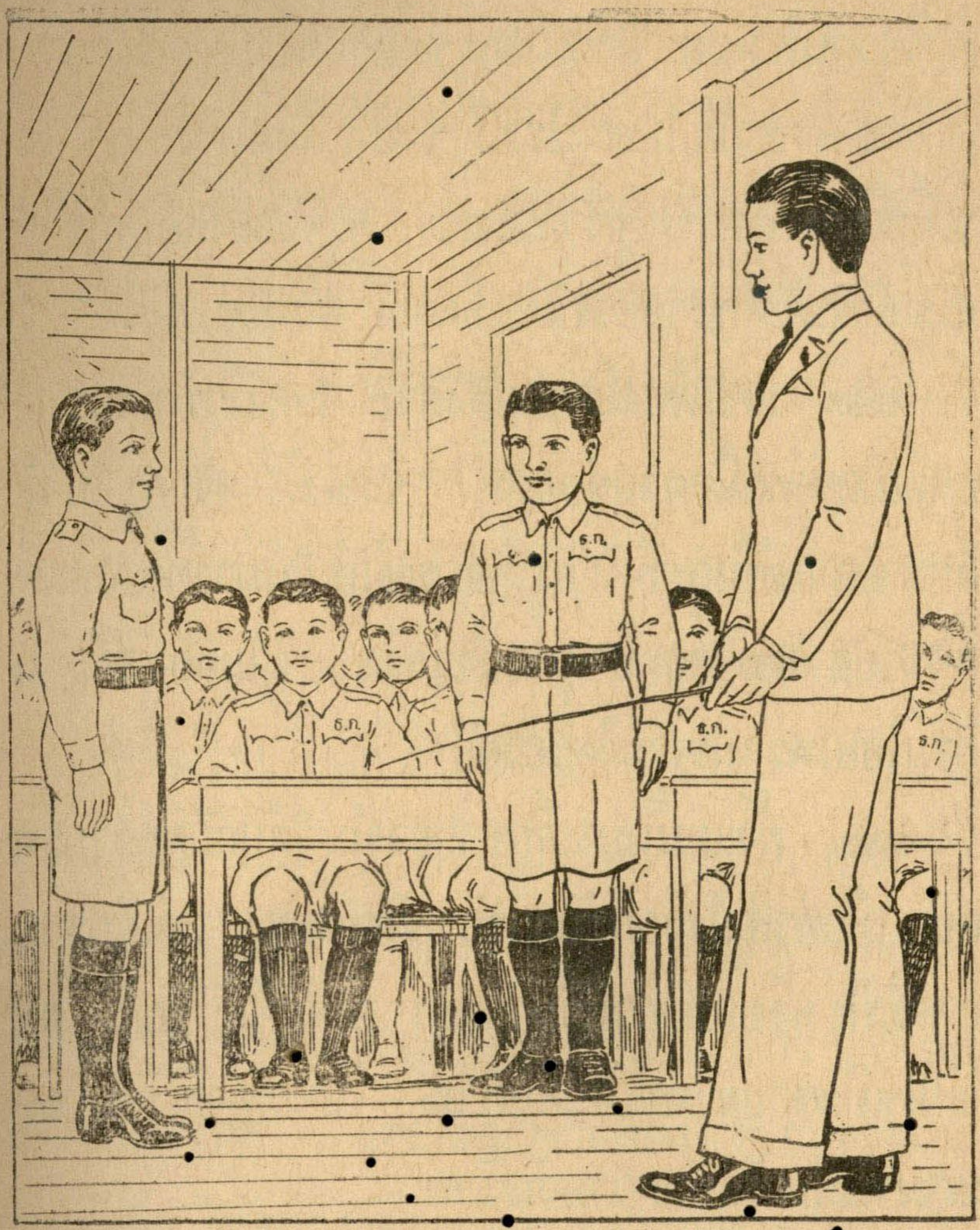

เด็กชายอาจเดินออกมาหาครู แล้วรับสารภาพว่า “โปรดตีกระผมเถอะขอรับ เพราะกระผมเป็นผู้ขว้างมะม่วงหลังโรงเรียน แล้วก้อนอิฐเลยไปถูกท่านผู้นั้นศีรษะแตก”

ตาเดียวกันไปหมด แล้วเมื่อครูซักถามต่อไป ก็ได้ความว่าเด็กชายทองได้ไปหลังโรงเรียนจริง แต่คนละเวลา ไม่ใช่เมื่อเด็กชายอาจไปขว้างมะม่วง ครูจึงขอโทษเด็กชายทองแล้วจะตีเด็กชายอาจ ๑๐ ทีตามที่ได้ประกาศไว้

๑๑. แต่ผู้พองมีความสงสาร และนึกรักเด็กชายอาจที่เป็นเด็กดีมีความซื่อตรง จึงขอโทษต่อครูไม่ให้เด็กชายอาจต้องถูกตี ครูก็ยกโทษให้เป็นการตอบแทนที่เด็กชายอาจกล้าออกมาพูดความจริง ไม่ต้องให้ผู้อื่นได้รับโทษเพราะความผิดของตัว

๑๒. ตั้งแต่นั้นมาเด็กชายอาจไม่ได้ปกปิดความผิดเลย เมื่อทำสิ่งไรผิดก็รับสารภาพผิดเสมอ แต่เด็กชายอาจเข้าโรงเรียนมาสามปีกว่าแล้ว ยังไม่ได้เรียนสิ่งใดที่กลับใจเด็กชายอาจให้เป็นคนดีได้ มากเท่าที่เรียนบอกความจริงในวันเกิดความวันนี้เลย

๑๓. นักเรียนทั้งหลายก็พากันรักใคร่เด็กชายอาจแล้วต่างคนก็เอาอย่างเด็กชายอาจ จนเด็กในโรงเรียน

นั้น ซึ่งมีจำนวนไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ คน ไม่มีใครปกปิดความผิดของตนเลยสักคนเดียว พูดความจริงไปหมดทุกคน เพราะเด็กชายอาจมาทำตัวอย่างให้ แม้แต่รู้สึกว่าความผิดนั้นจะนำให้ได้รับโทษถึงเฆี่ยนตี ก็ไม่มีใครฉลาดและปกปิดความผิดนั้นไว้ กลับมีความกล้าบอกความจริงทนรับโทษทุกอย่าง โรงเรียนนี้จึงมีชื่อเสียงปรากฏมีผู้นิยมนับถือเป็นอันมาก

๑๔. โรงเรียนใด ๆ ทั้งหมด อาจฝึกหัดเด็กให้ซื่อตรงได้อย่างโรงเรียนที่เล่าให้ฟังนี้ทุกโรงเรียน เพราะฉะนั้นสมควรแล้ว ที่ครูและนักเรียนจะพยายามปลูกฝังความซื่อตรงให้เกิดขึ้นได้ดังนี้ ถึงจะไม่สำเร็จโดยเร็ว เพราะจะต้องกลับสันดานเด็กที่เคยพูดปดมาแล้ว ให้พูดแต่ความจริงก็ดี แต่ถ้าพยายามไปจริง ๆ ก็มีทางที่จะกลับสันดานได้อย่างเด็กชายอาจ และนักเรียนในโรงเรียนที่กล่าวมาแล้วนี้เหมือนกัน

เพียงนี้ ใครเลยจะคิดว่าเด็กชายใช้จะเอาตัวรอดได้ แต่เด็กชายใช้ก็กลับเอาตัวรอดได้ ด้วยเรื่องเป็นดังนี้ จะเล่าให้ฟังต่อไปคือ

๓. เมื่อนายชอบได้มีทำกินเป็นหลักฐานมั่นคงบริบูรณ์มากแล้ว ได้ทราบข่าวว่านายใช้ผู้เคยเป็นเพื่อนนักเรียนอันชอบพอรักใคร่กันมาแต่ยังเล็ก ๆ นั้น ไม่มีทางทำการหาเลี้ยงชีพแต่อย่างหนึ่งอย่างใด ใช้เงินทอนทุนอยู่เสมอ เดี๋ยวนี้ก็หมดทุนแล้ว ต้องไปอาศัยเขากินและทำงานให้เขา ได้ความทุกข์ยากมาก

๔. นายชอบมีความเวทนา จึงให้คนไปเชิญนายใช้มาหา แล้วชักชวนให้อยู่ด้วย นายใช้ก็ตกลงอยู่กับนายชอบ แล้วรับเป็นผู้ดูแลการบ้านต่างหูต่างตานายชอบ เงินเดือนที่นายชอบจะให้เดือนละ ๒๐ บาทนั้น ก็จะรับไปใช้สอยแต่เพียงเดือนละ ๑๐ บาท อีก ๑๐ บาทนั้น ขอให้นายชอบเก็บรวบรวมไว้ให้ ต่อเมื่อนายชอบ

เห็นว่าประพฤติดีแล้ว จึงค่อยมอบเงินที่เก็บๆไว้นั้นให้จะได้เป็นทุนทำการให้งอกผลต่อออกไปอีก

๕. แต่นั้นมานายใช้ผู้เคยชอบเล่นการพะนันต่างๆ ก็กลับเป็นคนเกลียดการพะนันไป เคยใช้เงินเปลือง คือใช้สุรุ่ยสุร่ายไม่กลัวหมดเปลือง ก็กลายเป็นคนกระเหม็ดกระแหม่ใช้ คือมีน้อยใช้น้อยกลัวหมดเปลือง คิดแต่จะหาเงินทำทุนค้าขาย และคิดกระเหม็ดกระแหม่ ใช้เงินให้น้อยที่สุดที่จะใช้ได้ เพราะนายใช้ได้เห็นตัวอย่างความประพฤติของนายชอบมาแล้ว แต่ครั้งยังเล็กๆ จนบัดนี้คือนายชอบใช้สอยไม่สุรุ่ยสุร่าย มีน้อยก็ใช้แต่น้อยและหมั่นเก็บเล็กประสมน้อย จึงรวมเป็นทรัพย์สมบัติมากขึ้นได้ถึงเพียงนี้

๖. นายใช้ทำการให้นายชอบ ๔ ปี นำยชอบเห็นว่าเงินเดือนที่เก็บไว้ให้นายใช้นั้น พอจะเป็นทุนของนายใช้ได้แล้ว ก็คิดอ่านให้นายใช้ไปเที่ยวแลกข้าว

จัดหาเรือให้พอเป็นกำลัง นายใช้มีความยินดีมิได้คิด
ท้อถอย กับหน้าหากินอย่างแข็งแรง ยิ่งได้กำไรมาก ก็ยิ่ง
ค้าขายกว้างขวางออกไปอีก จนถึงจับจองที่นาให้เขา
เช่าบ้าง หาคนไปให้ทำเองบ้าง ในเจ็ดแปดปีนายใช้เก็บ
เงินได้หลายชั่ง มีที่นาหลายร้อยไร่ นายใช้ก็ยังหานอน
ใจไม่ ยังคิดการให้กว้างขวางออกไปอีกเสมอ

๗. เดี๋ยวนี้นายใช้มีหุ้นใหญ่อยู่ในโรงสีไฟ มีที่
บ้านอยู่, มีที่นาให้เขาเช่า และยังมีเงินเป็นกองกลางอยู่
อีก นับว่าเป็นคนพอมีอันจะกินได้คนหนึ่ง

นี่แหละจะเห็นได้ว่าการใช้สอยสุรุ่ยสุร่ายย่อมให้โทษ
อย่างไร และการใช้สอยกระเหม็ดกระแหม่ ย่อมให้คุณ
อย่างไร

๔. ที่เรียกว่าใช้สอยสุรุ่ยสุร่าย ก็คือใช้โดยไม่คิด
ถึงต้นทุนเดิม มีเท่าไรใช้ทุ่มเทไปเท่านั้น บางทีก็ใช้ทอน
ทุน เพราะสิ่งที่ไม่ควรซื้อกซื้อ ไม่ควรทิ้งก็ทิ้ง พอที่จะ
ใช้ให้ตลอดถึงพรุ่งนี้ ก็มาหมดเสียแต่วันนี้ และว่าที่ใช้

สอยกระเหม็ดกระแหม่ ก็หาได้หมายความว่าใช้อย่างตระหนี่เหนียวไม่ หมายความว่าน้อยใช้น้อย เช่นหาเงินได้วันละ ๑ บาท ใช้แต่ ๗๕ สตางค์ เอาไว้เป็นเงินเก็บเสีย ๒๕ สตางค์เป็นต้น

๙. ตามที่ได้เห็นอยู่ทุกวันนี้ เด็กที่สุรุ่ยสุร่ายกินมาก และเด็กที่รู้จักกระเหม็ดกระแหม่เหมือนนายชอบกินมากเหมือนกัน เพราะยังเห็นเด็กที่ทำเช่นนั้นอยู่เสมอ คือ เช่นฉีกผ้านุ่งทำหางว่าว ผ้านุ่งหรือกางเกงยังใหม่ๆ ก็นั่งลงไปกลางดินกลางทรายให้เปรอะเปื้อน ต้องเสียสตางค์ค่าซักฟอกอีกบ่อย ๆ เมื่อกลับจากโรงเรียนแล้ว ก็โยนหนังสือทิ้งไว้บนโต๊ะ ไม่ปราณีปราศรัยขาดแล้วก็ซื้อใหม่

๑๐. ผ้านุ่งหรือเสื้อก็ดี หนังสือก็ดี จะถือว่าเป็นแต่สิ่งของ หาใช่เงินทองไม่นั้นไม่ได้เพราะผ้านุ่ง, เสื้อและหนังสือฯลฯ เป็นสิ่งของก็จริง แต่ถ้าไม่ซื้อเขาด้วยสตางค์หรือด้วยเงิน จะได้สิ่งของเหล่านั้นมาอย่างไร ? เพราะ

ฉะนั้นผ้านุ่งหรือเสื้อกด หนังสือกดเราต้องนับว่าเป็นเงิน
เหมือนกัน เงินเราเสียดายไม่อยากให้หมดเปลืองฉันใด
สิ่งของเช่นผ้านุ่ง ฯลฯ ก็ต้องเสียดายฉันนั้นเหมือนกัน
ควรถนอมต้องถนอม ไม่ควรทิ้งอย่าทิ้งเป็นอันขาด

๑๑. เด็ก ๆ ย่อมมีทิฐิและชั่วดังกล่าวมาแล้วนั้น
เด็กใดที่เป็นคนสุรุ่ยสุร่ายก็นับว่าดีไม่ได้ อย่างเด็กชาย
ใช้เมื่อครั้งยังเล็ก ๆ อยู่นั้น เด็กใดที่เป็นคนกระเหม็ด
กระแหม่ เด็กนักใดชื่อว่าเป็นเด็กดีเหมือนเด็กชายชอบ
และถ้าเด็กใดประพฤติเหมือนเด็กชายชอบอยู่แล้ว ก็ต้อง
ประพฤติให้แข็งแรงขึ้นอีก เด็กใดที่ประพฤติเหมือน
เด็กชายใช้ก็ไม่ควรจะปล่อยให้เลยตามเลย ควรจะกลับใจ
เสียใหม่ให้เหมือนเด็กชายใช้ จะได้กลับเป็นคนดีมีชื่อ
เสียงเหมือนเด็กชายใช้ได้บ้าง

๑ คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ประสม บุญ ,ตรา,
บริบูรณ์ อาศัย เวทนา

เชิญ สัญญา ปราณี

ปราศรัย ใช้เงินทอนทุน

บทที่ ๑๔ การรักษาสมบัติอันเป็นสาธารณประโยชน์

๑. ในเล่ม ๑ นั้นได้เรียนมาแล้วว่า การที่จะรักษาสมบัติของเรานั้น (ก) เราต้องไม่ทำให้เสียหรือให้สกปรกแล้ว (ข) จึงทำให้ดีและให้สะอาด ข้อ (ก) นั้นเป็นข้อสำคัญ จึงได้ยกขึ้นไว้ต้น และในเล่ม ๑ ก็ได้ชี้แจงเปรียบเทียบไว้ให้เห็นว่า เรือนซึ่งรักษาตามข้อ (ก) คือไม่ทำให้เกิดความสกปรกขึ้นได้เลย แม้ถึงจะไม่ปัดกวาดทำให้สะอาด ก็ย่อมจะหมดจดเรียบร้อย และถาวรกว่าเรือนที่รักษาตามข้อ (ข) คือ ปัดกวาดทำให้สะอาดเสมอแต่ย่อมเผ้าทำให้สกปรกอยู่เสมอด้วยเหมือนกัน

๒. ข้อนี้นักเรียนต้องจำไว้ เพราะเป็นข้อสำคัญในการที่จะรักษาความสะอาด และรักษาสมบัติให้ถาวร

คือ (ก) ต้องไม่ทำให้เสียหรือให้สกปรกเป็นข้อใหญ่ แล้ว (ข) จึงทำให้ดีและให้สะอาดขึ้นด้วย

๓. ในการที่จะรักษาสมบัติของเราเองนั้น เราต้องถือตามความสำคัญทั้ง ๒ ข้อนี้ คือทั้งไม่ทำให้เสียและสกปรกด้วย กับทั้งคอยทำให้ดีและให้สะอาดขึ้นด้วย แต่ในการรักษาสมบัติอันเป็นสาธารณประโยชน์ คือไม่ใช่ของเรา หรือสำหรับเราโดยเฉพาะ และไม่ใช่ของของผู้หนึ่งผู้ใด หรือสำหรับผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ แต่สำหรับให้เป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลายทั่วไปนั้น เราจะต้องถือเอาข้อ (ก) เป็นประมาณ ส่วนข้อ (ข) นั้น รัฐบาลเป็นผู้ทำให้แก่เราอยู่แล้ว เราเป็นแต่ช่วยในสิ่งที่ควรจะช่วยได้ เช่นการรักษาถนนและคลอง เราทั้งหลายทั่วกันจะต้องถือเอาเป็นหน้าที่แต่เพียงว่า ไม่ทำให้สกปรกและเสียหาย

๔. ส่วนข้อ (ข) ที่ว่าทำให้สะอาดและดีขึ้นนั้น

รัฐบาลจัดให้มีเจ้าพนักงานคอยทำอยู่แล้ว เราเป็นแต่คอยช่วยในที่ควรจะช่วยได้ โดยไม่เหลือบ่ากว่าแรงนัก เช่นช่วยเอาน้ำรดหรือสาดถนนตรงหน้าบ้านเรา เมื่อเวลาฝุ่นฟุ้ง หรือช่วยจุดไฟข้างทางเดินตรงหน้าบ้านเรา เหล่านี้เป็นต้น ได้ชื่อว่าช่วยในข้อ (ข) คือช่วยทำให้ดีขึ้นแต่ข้อ (ก) คือไม่ทำให้สกปรกเสียหาย เช่นไม่ทิ้งของโสโครกให้รกถนน หรือทิ้งลงในแม่น้ำลำคลองให้ตื้นเขิน ให้น้ำสกปรกขึ้น ต้องไม่ลืมว่าเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะต้องระวังอยู่ทุกเมื่อ

๕. ที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนี้ เป็นแต่ชี้แจงหัวข้อและเหตุผลในการที่จะรักษาสมบัติอันเป็นของตน กับสมบัติอันเป็นของกลางให้ถาวร และล้วนเป็นสิ่งที่ได้ชี้แจงมาแล้วในเล่ม ๑ ทั้งสิ้น ต่อไปนี้จะได้ยกตัวอย่างของการไม่รู้จักรักษาสมบัติอันเป็นของกลาง ตามที่ได้เห็นมีผู้ทำมาแล้วขึ้นมากล่าวไว้ พอเป็นเครื่องเตือนใจของพวกเรา ไม่ให้ทำเช่นนั้นต่อไป

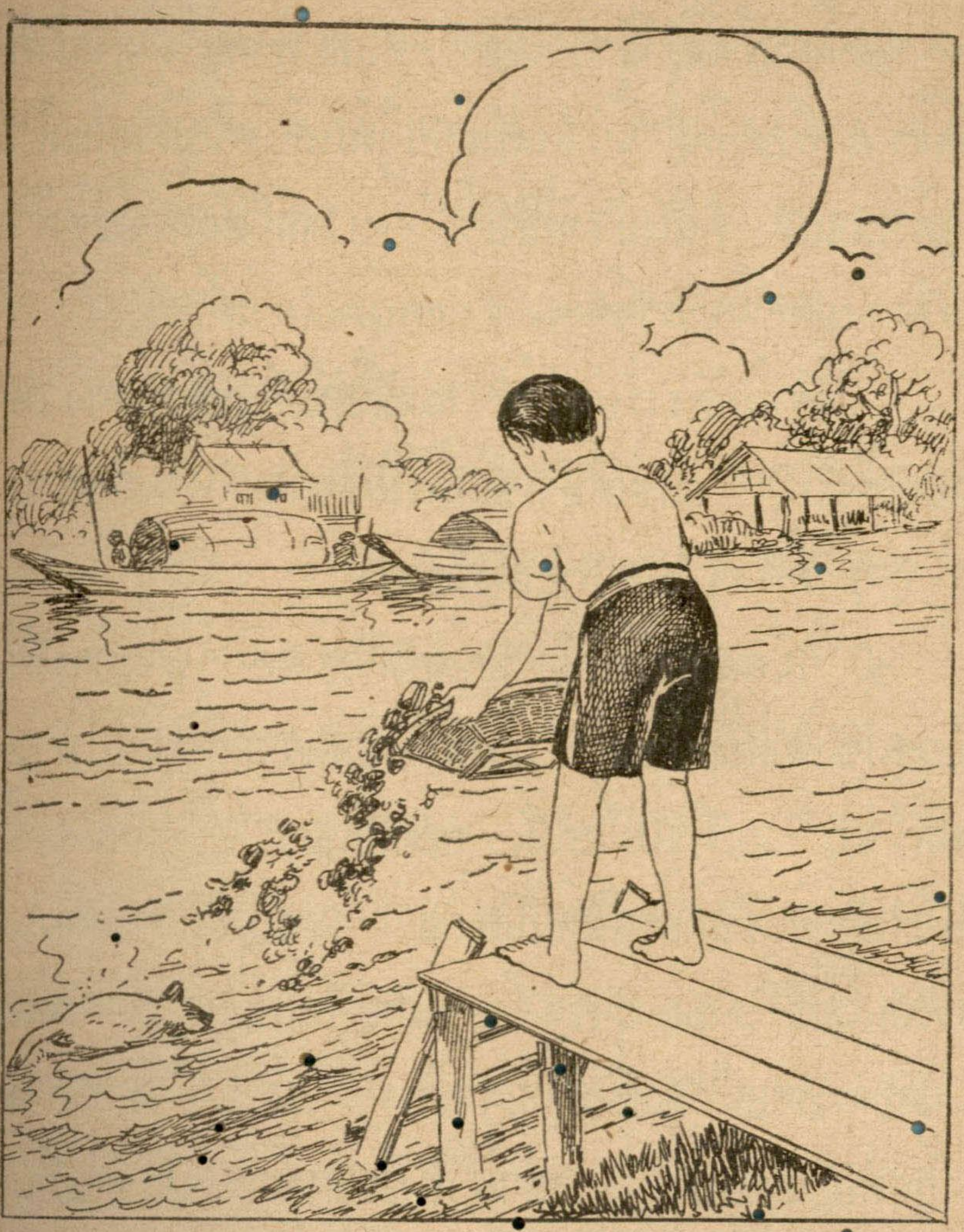

อย่าทิ้งของโสโครก ลงในแม่น้ำ ลำคลอง ต้องไม่ลืม
ว่าเป็นหน้าที่ของเราทั้งหลายที่จะต้องระวังอยู่ทุกเมื่อ

๖. เวลาหน้าว่าว เด็ก ๆ แทบทุกคน คงจะได้เห็นว่าว หรือสายป่านว่าวพันสาย โทรเลข หรือสายไฟฟ้าอยู่ตามถนน ทนบ้างทนบ้าง บางทีก็ติดตามช่อฟ้าหลังคา ใบสีหลังคาวิหารและยอดพระปรางค์พระเจดีย์ ก็มี เหล่านี้ต้องเรียกว่าทำสมบัติอันเป็นของกลาง ให้เสื่อมเสียไป และผู้ทำเช่นนั้นได้ชื่อว่า ไม่ถือตามข้อ (ก) เด็ก ๆ ไม่ควรทำดังนี้เลย

๗. เมื่อพายเรือไปตามคลองต่าง ๆ บางทีจะได้เห็นสุนัขเน่าลอยน้ำอยู่ บางทีก็พบหยวกกล้วย, ทางมะพร้าว, และกิ่งไม้ใบไม้, ลอยเป็นสวะ บางทีถึงแก่มีเวจปลูกอยู่ริมคลองโดยเปิดเผย และเมื่อไปตามถนนบางถนนที่มีโรงแถวรุงรัง คนอยู่เป็นคนสกปรกก็เห็นมีเปลือกกล้วยบ้างเปลือกหมากบ้าง ใบตองบ้าง ฯลฯ ทั้งในท่อริมถนน เหล่านี้ได้ชื่อว่าทำสมบัติอันเป็นสาธารณะให้เสียไปทั้งสิ้นเหมือนกัน

๘. ครั้งหนึ่งข้าพเจ้าได้เห็นเด็กคนหนึ่ง ได้ทราบ

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ไทย	สารภาพ	สงสาร
จำนวน	สมควร	พยายาม
สันดาน	รักใคร่	ขอโทษ

บทที่ ๑๓ ความกระเหม็ดกระแหม่

๑. ใครจำชื่อเด็กชายชอบกับเด็กชายใช้ได้บ้าง?

คนที่อ่านหนังสือธรรมจริยาเล่ม ๑ แล้ว คงจำได้ว่าเด็กชายชอบกับเด็กชายใช้เรียนอยู่โรงเรียนเดียวกัน เป็นบุตรพลเรือนด้วยกัน เด็กชายชอบไม่เล่นการพะนันและเก็บสตางค์ที่เหลือจากซื้อขนมกินกลางวันประสมไว้จนได้ซื้อผ้านุ่งผ้าห่ม เมื่อโตขึ้นไปทำราชการ ยังเก็บเงินเดือนได้อีก จนเป็นคนมั่งมีขึ้น ฝ่ายเด็กชายใช้นั้นเรียนอะไรไม่ได้ พอใจแต่เล่นหยอดหลุมทอยกอง เมื่อสิ้นบุญมารดาแล้ว ก็ต้องไปอาศัยเขากิน

๒. เมื่อเด็กชายใช้ปล่อยตัวให้เลวทรามต่ำช้าถึง

ว่าเป็นนักเรียนด้วย น้ำตะกร้ามหญ้าเต็มไปเททิ้งลงในท่อถนน ข้าพเจ้าจึงได้ไปว่ากล่าว ชี้แจงให้เห็นความผิดแล้วให้โยนหญ้าเหล่านั้นไปทิ้งเสียทั้งหมด ดูทีหรือเป็นถึงนักเรียนยังทำเช่นนี้ได้ ช่างไม่มีความคิดเลย เห็นจะยังไม่เคยอ่านหนังสือธรรมจริยา

๗. ความชั่วเช่นนี้ยังมีอีกมาก เช่นตากผ้าคลุมต้นไม้ริมถนน หรือจอดเรือขวางคลอง จอดรถขวางถนน หักกิ่งไม้ข้างถนนด้วยมืออยู่ไม่สุข เด็ดดอกไม้ใบไม้ในสวนหลวง ฯ ล ฯ จะกล่าวไปก็ไม่มีทสิ้นสุด ให้นักเรียนสังเกตเอาเองว่า ที่จะทำสิ่งใด สิ่งนั้นเป็นความเสียหายแก่สมบัติอันเป็นประโยชน์แก่คนทั่วไปหรือเปล่า ถ้าเป็น จงอย่าทำเป็นอันขาด เพราะจะได้ชื่อว่าไม่ทำตามข้อ (ก) ที่กล่าวว่า อย่าทำความสกปรกเสียหายให้แก่สมบัติอันเป็นสาธารณะ และจะเป็นการเสียทีที่ได้อ่านหนังสือนี้แล้ว แต่หาได้รับประโยชน์ตามสั่งสอนนี้ไม่

๑๐. สมบัติอันเป็นสาธารณะในบ้านเมืองเราต่อไป ข้างหน้าจะถาวรรุ่งเรือง ก็เพราะพวกเราที่ได้เล่าเรียน รู้จักผิดและชอบแล้ว ช่วยกันรักษาตามคำสอนนั้นในเมื่อโตขึ้น แล้วสั่งสอนบุตรหลานเหลนต่อไปให้ทำตาม ถ้าใครทำผิดเช่นเด็กนักเรียนทิ้งหญ้าลงในห่อน้ำนั้น ก็เฆี่ยนตีให้ถึงขนาด

๑๑. จึงควรเป็นความยินดีของเราที่จะได้ทำหน้าที่อันสำคัญนี้ คือรักษาสมบัติอันเป็นของกลางให้ถาวรยิ่งขึ้นไป และควรพยายามทำให้จริงทุกคน เพราะย่อมทราบอยู่แล้วว่า ถ้าเราทั้งหลายไม่ช่วยกันรักษาตามข้อ (ก) คือทำให้สกปรกเสียหาย ถึงรัฐบาลจะทำตามข้อ (ข) คือทำให้สะอาดและดีขึ้นเสมอไป ก็คงไม่ถาวรรุ่งเรืองได้ ดุจเรือนที่เจ้าของคอยปัดกวาด แต่มีผู้คอยทำสกปรกอยู่เสมอด้วยเหมือนกัน

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ถาวร ฉะเพาะ รัฐบาล

ทุกเมื่อ ไทรเลข ช่อฟ้า
ใบสถ์ พระปรางค์ พระเจดีย์

บทที่ ๑๕ กตัญญู

๑. จะเล่าเรื่องให้ฟังเรื่องหนึ่ง เป็นเรื่องที่ท่าน
นักปราชญ์ได้แต่งเปรียบเทียบไว้สำหรับสอนเด็ก คือ
ครั้งหนึ่งมีสิงห์โตตัวหนึ่ง นอนหลับอยู่ในป่า หนู
จึงพากันชนไปวิ่งเล่นบนหลัง เพราะไม่รู้สึกว่าเป็น
สิงห์โต เมื่อสิงห์โตตื่นขึ้นก็เอาเท้าตบหนูไว้ได้ตัวหนึ่ง
หวังว่าจะฆ่าเสียด้วยความโกรธเคือง แต่หนูเล็กตัวนั้น
พูดอ้อนวอนว่า “ท่านสิงห์โต ท่านเป็นสัตว์มีร่างกาย
ใหญ่โต ฝ่ายข้าพเจ้านั้นเป็นสัตว์เล็กนิดเดียวเท่านี้ ถึง
ท่านจะฆ่าข้าพเจ้าเสีย ก็หามีเกียรติยศอันใดแก่ท่านไม่
โปรดปล่อยให้ข้าพเจ้าไปเถิด เผื่อวันหน้า บางทีข้าพเจ้า
จะมีโอกาสตอบแทนคุณท่านได้บ้าง”

๒. สิงห์โตได้ฟังดังนั้นก็หัวเราะเยาะ แล้วว่า “ตัว

เจ้าเล็กนิดเดียวเท่านี้ จะช่วยข้าผู้เป็นสัตว์ใหญ่ได้อย่างไร แต่ช่างเถอะ สัตว์อย่างเจ้าถึงจะฆ่าเสียให้ตาย ก็ไม่มีประโยชน์ ข้าจะปล่อยให้เจ้าไปตามคำเจ้าขอ” ว่าแล้วก็ปล่อยให้หนูไป

๓. ต่อมาอีกสองสามวัน สิงห์โตติดบ่วงที่พรานเอามาดักไว้ จึงร้องด้วยเสียงอันดัง เมื่อหนูได้ยินเข้า คิดว่าสิงห์โตติดกับ จึงรีบวิ่งมาโดยเร็ว เพื่อจะช่วยสิงห์โตตามกำลังของตน ครั้นมาเห็นสิงห์โตติดบ่วงอยู่จึงว่า “ท่านผู้มีคุณ ข้าพเจ้ามีความเสียใจด้วยท่านเป็นอันมาก แต่ก่อนท่านเคยได้มีความกรุณาแก่ข้าพเจ้าบ้าง บัดนี้ท่านได้มีความทุกข์ยาก ข้าพเจ้าจะขอช่วยท่านเพื่อเป็นการตอบแทนคุณท่านบ้าง”

๔. แล้วหนูตรงเข้ากัดบ่วงนั้น และพยายามกัดอยู่จนขาดออกหมด เมื่อสิงห์โตหลุดออกมาได้แล้ว ก็มีความชอบใจหนูเป็นอันมาก แล้วต่างก็จากกันไป

๕. นักเรียนเหล่านี้คงจะได้เคยไปดูละครสัตว์และ

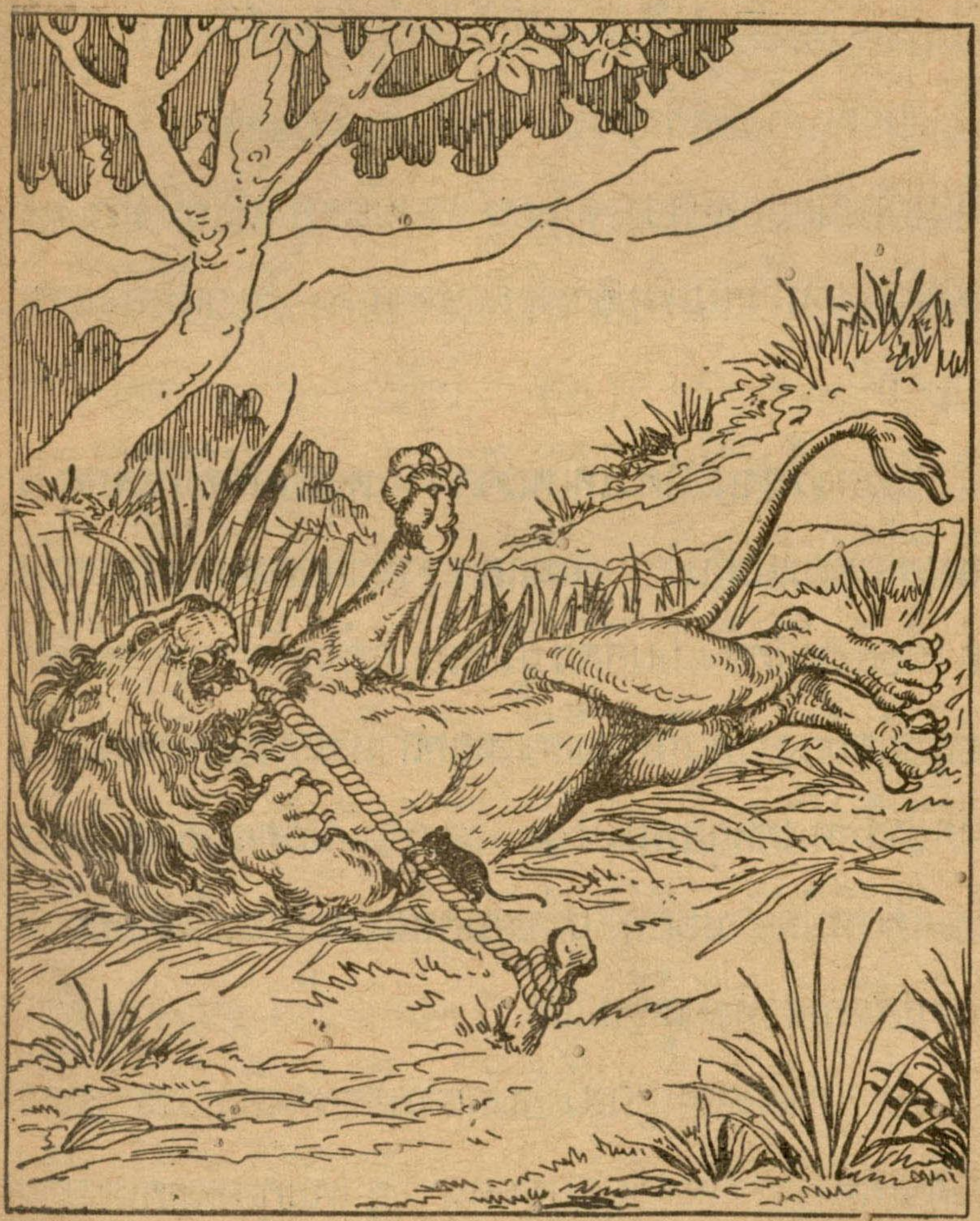

หนูพูดว่า “ข้าได้ยินท่านได้รับความทุกข์ยาก ข้าพเจ้าจะขอ
ช่วยท่าน เพื่อเป็นการตอบแทนคุณท่านบ้าง”

เห็นสิงห์โตแล้ว สิงห์โตเป็นสัตว์ดุร้ายคล้ายเสือ รูป
และขนาดก็เกือบคล้ายกัน ตัวผู้มีผมคอยาวรุงรัง แต่
ตัวเมียไม่มีผมคอยาว ที่อยู่ของมันอยู่ในแถบประเทศ
อาหรับ หรือในทวีปอาฟริกาชุกชุม เดียวนี้ยังมีอยู่
อีกมาก

๖. เรื่องนี้แสดงให้เห็นว่า หนูเป็นสัตว์รู้จักคุณ
ของผู้ทำคุณแก่ตน แม้แต่ร่างกายของหนูเล็กๆ จริง
แต่เมื่อสิงห์โตซึ่งเป็นสัตว์ผู้มีคุณแก่ตัวได้ความทุกข์ยาก
คือถูกติดบ่วง หนูก็ยังมีความอุตสาหะมาช่วยกัดบ่วงนั้น
ขาดให้สิงห์โตหลุดพ้นไปได้ นับว่าเป็นสัตว์ฉลาด และ
เป็นสัตว์ที่มีความกตัญญูต่อผู้มีคุณมาก ควรเป็นตัวอย่าง
ที่สรรเสริญสำหรับผู้อื่นแท้

๗. ความกตัญญูนี้เป็นความดีอย่างยิ่ง ธรรมดา
คนดีจะต้องมีความกตัญญูทุกคน ผู้ใดมีคุณแก่ตนอย่าง
ไร ผู้ใดได้ทำคุณแก่ตนอย่างไร ต้องจำไว้ อย่าลืมเสีย
แล้วต้องคิดหาโอกาสทำคุณตอบแทนท่านเสมอไป

๙. ก็เด็ก ๆ ทุกวันนี้มใครที่เป็นผู้มีคุณแก่ตนบ้าง เล่า เมื่อคิดดูคงจะเห็นได้ว่า (๑) บิดามารดาเป็นผู้มีคุณ ที่ได้เลี้ยงมาตั้งแต่เล็กจนโตและมีความรักใคร่อุ้มชู ถนอมกล่อมเกลี้ยงป้องกันอันตรายต่าง ๆ จนเราได้มีชีวิตรอดมาตราบเท่าบัดนี้ (๒) ครูอาจารย์ก็มีคุณที่สั่งสอนให้รู้จักประพฤติตัวดี แลวให้วิชาสำหรับเป็นความฉลาดติดต่อไปภายหน้าด้วย นี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ง่าย ๆ

๙. นอกจากนี้ ยังจะมีผู้อื่นที่มีคุณแก่เด็กบ้างเล็กน้อยอีก คือจะมีผู้ใดมาช่วยพยาบาลเมื่อเจ็บ หรือมีใครพามาส่งบ้านเมื่อเวลาหลงทาง หรือจะมีผู้ใดให้เสื้อผ้าให้สิ่งของและเครื่องเล่นต่าง ๆ หรือจะมีเพื่อนนักเรียนด้วยกันช่วยแนะนำในการเรียนให้ เหล่านี้เรียกว่าเป็นผู้มีคุณทั้งสิ้น

๑๐. เมื่อเด็ก ๆ ได้รู้มาถึงชั้นมีความรู้มากขึ้น ก็จะทราบว่าผู้มีคุณใหญ่ยิ่งของเรานั้น นอกจากบิดามารดาครู

อาจารย์ ยังมีอยู่อีกผู้หนึ่งคือ พระเจ้าอยู่หัวของเรา ในเวลานี้ เพียงให้ทราบไว้ว่า ท่านเป็นผู้บำรุงศาสนาของเรา และเป็นผู้บำรุงเราคนไทยหมดด้วยกันให้อยู่เย็นเป็นสุข จึงควรนับถือว่าท่านเป็นผู้มีคุณอันประเสริฐยิ่ง

๑๑. ก็เมื่อทราบว่า ใครเป็นผู้มีคุณแก่เราบ้างดังนี้แล้ว จึงควรจะจดจำไว้ในใจเสมอ และคิดตอบแทนคุณท่าน ให้สมแก่ท่านที่มีคุณแก่เรา จึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนมีกตัญญู และจึงจะนับว่าเป็นคนดีได้

๑๒. ผู้ที่ไม่รู้จักผู้มีคุณนั้น ถึงจะเป็นคนดีมีความรู้ และเป็นคนซื่อตรงอย่างไร ๆ ก็ยังไม่เป็นคนดีได้ เขาเรียกว่าคนอกตัญญู อกตัญญูคำนี้แปลว่า ไม่รู้จักคุณของผู้มีคุณ “อ” นั้นคือ “ไม่” นั่นเอง คนอย่างนี้จะนับถือไม่ได้ และคงไม่มีความเจริญแก่ตน คงจะไม่มีใครคบหา กลับจะมีผู้หลีกหนีเสียอีก บรรดานักเรียนของเราอย่าให้มีใครได้ชื่อว่าเป็นคนอกตัญญูเลยเป็นอันขาด

๑๓. เมื่อเราได้ทราบแล้วว่า พระเจ้าอยู่หัว บิดา มารดา ครูอาจารย์ เป็นผู้มีคุณแก่เราอย่างประเสริฐ เราจึงขอตักเตือนในที่สุดนี้ว่า ให้คิดถึงคุณของท่านเสมอ เมื่อใดชื่นคงจะได้เห็นเอง ว่ามีโอกาสที่จะตอบแทนคุณท่านได้อย่างไร ในเวลาเมื่อยังเป็นเด็กอยู่ ก็จงอุตส่าห์ปฏิบัติตามโอวาทของท่าน เคารพต่อท่าน นึกถึงพระเดชพระคุณของท่านไว้ในใจเสมอ ก็จะได้ชื่อว่าเป็นเด็กมีกตัญญูและเป็นเด็กดีได้ชั้นหนึ่ง

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

โอวาท	ประเทศอาหรับ	ทวีปอาฟริกา
กตัญญู	อกตัญญู	สรรเสริญ
นักปราชญ์	พระเจ้าอยู่หัว	ประเสริฐ
ตราบเท่า	อุตส่าห์	กราบไหว้

บทที่ ๑๖ กรุณาสัตว์

๑. สัตว์ที่เป็นประโยชน์แก่มนุษย์นั้นมีมาก เช่นควาย

สำหรับไถนา ม้าสำหรับขับขี่ วัวสำหรับลากเกวียน ขนของ ช้างสำหรับงัดซุงในป่าลงน้ำ สุนัขสำหรับเฝ้าบ้าน แมวสำหรับกัดหนู และเนื้อวัว เนื้อหมู ปลา เป็ด ไก่ ก็เป็นอาหารของเรา ถ้าเราไม่ได้อาศัยสัตว์เหล่านี้ เราก็จะกันดารมาก เราจะต้องกินแต่ข้าวและถั่วงาผักหญ้าต่าง ๆ คงทำให้รสอาหารสิ้นอร่อยไปมาก ซ้ำไม่มีควาย จะได้อะไรไถนา จะมีไม่มีข้าวพอกินหรือ?

๒. ม้านี้ยกไว้ ถ้าไม่มีสำหรับลากรถ เราก็เดินได้ หรือจะใช้คนลากอย่างเจ๊กลากรถก็ได้ ทุกวันนี้ได้เห็นรถงาม ๆ โดยไม่ต้องมีม้าลาก คือรถยนต์รถเป็นสง่าแก่บ้านเมือง และเป็นความสะดวกแก่การไปมาที่ต้องการให้เร็ว ถึงกะนั้น เราจะทิ้งม้าเสียทีเดียวก็ไม่ได้ เพราะยังใช้ขี่และลากรถเป็นประโยชน์อยู่ เมื่อเป็นเช่นนี้เราต้องนับว่า ม้าและสัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ย่อมเป็นประโยชน์แก่เราทั้งสิ้น

๓. ธรรมดาคนดีต้องเป็นคนมีความกตัญญู คือ ถ้าใครมีคุณแก่ตัวก็ต้องรู้คุณ และคิดตอบแทนคุณเสมอไป นี่เราได้เห็นแล้วว่า ช้าง, ม้า, วัว, ควาย, สุนัข, แมว, หมู, ปลา, เป็ด, ไก่, ฯลฯ มีคุณแก่เรา เราจึงควรจะมีความกตัญญู คิดถึงคุณของสัตว์เหล่านี้อย่างเดียวกันกับที่เราจะคิดถึงคุณผู้ที่ได้ทำคุณให้แก่เราเหมือนกัน

๔. ก็เราจะตอบแทนคุณสัตว์เหล่านี้ได้อย่างไรเล่า? เราจะให้เงินให้ทอง สัตว์เหล่านี้คงไม่อยากได้ เพราะไม่รู้จักใช้ เราจะให้เสื้อให้ผ้า สัตว์เหล่านี้ก็ไม่ต้องการนุ่งห่ม เราจะทำอย่างไรดีเล่า จึงจะทดแทนคุณสัตว์เหล่านี้ให้สมดังที่มันทำคุณให้แก่เราเป็นอันมากได้บ้าง? เมื่อมาตรึกตรองดู ก็เห็นได้อยู่อย่างเดียวว่า เราต้องเลี้ยงมันให้ดี ให้มันกินให้อิ่ม ให้มันนอนให้หลับ ให้มันอยู่ให้เป็นสุข และให้มันทำงานให้แก่เราแต่พอสมควร

๕. เมื่อเราทำดังนี้ ก็ได้ชื่อว่าเรามีความเมตตา

กรุณามัน นี้แหละจึงจะเป็นการตอบแทนคุณ สัตว์ที่มันได้มีคุณแก่เรามาในกาลนั้นเป็นอันมาก และเราจึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนกตัญญูแท้ คือแปลว่ารู้จักคุณของผู้มีคุณจริง ๆ ไม่ฉะเพาะแต่คนเราด้วยกัน แม้แต่สัตว์เดียรัจฉานที่ได้ทำคุณให้ก็ไม่ลบหลู่ ยังคิดถึงคุณของมันอยู่เสมอด้วย

๖. เด็ก ๆ คงเห็นได้ว่า มีคนเป็นอันมากที่เป็นคนอกตัญญู เช่นคนที่เลี้ยงสุนัขไว้ให้เฝ้าบ้านแล้วไม่ให้ข้าวกินให้อิ่ม หรือคนที่ตั้งโรงรถเช่าเลี้ยงม้าไว้สำหรับลากรถเอาเงิน แต่ไม่ให้ข้าวให้หญ้ากินพอ จนม้าผอมลำกรถเกือบไม่ไหว เมื่อชนสะพานยังซ้ำหวดด้วยแส้อีก นี่เป็นความผิดอย่างร้ายแรงที่สุด เป็นความปราศจากกรุณาสัตว์ และเป็นความอกตัญญูด้วย ที่ว่าอกตัญญูนั้น เพราะไม่รู้จักคุณสัตว์ที่ได้ทำประโยชน์ให้แก่ตน

๗. นอกจากสัตว์เหล่านี้ยังมีสัตว์อื่น ๆ ที่บางคนจะนึกว่าไม่มีประโยชน์แก่เรา และไม่มีคุณแก่เรา เช่นนก

หรือผีเสื้อหรือแมลงต่าง ๆ หรือสัตว์เลื้อยคลานต่าง ๆ เป็นต้น สัตว์ที่เป็นสัตว์เลี้ยง เช่น นกแก้ว, นกขุนทอง, หนูตะเภา, หนูจิ๋น, ปลาเงิน, ปลาทอง, ถึงจะไม่ทำคุณทำประโยชน์ให้แก่เราอย่างช้างม้าวัวควายก็ดี เราก็ยังเลี้ยงไว้ชมเล่นเป็นความชื่นบาน นับว่าเป็นประโยชน์อย่างหนึ่ง เราจึงจะต้องกรุณามันและเลี้ยงดูมันให้ดีด้วยเรารักมัน

๔. แต่สัตว์ที่เราไม่ได้นำมาเลี้ยง เช่น ผีเสื้อ, แมลงปอ, และสัตว์เลื้อยคลานเหล่านั้น จะว่าไม่มีประโยชน์แก่เราเลยก็ว่าไม่ได้ ถึงแม้ว่ามันจะไม่มีประโยชน์แก่เราโดยตรง มันก็เป็นประโยชน์ในทางอ้อม คือ บางอย่างก็เป็นสัตว์ที่เป็นอาหารสำหรับสัตว์อื่น อันเป็นประโยชน์แก่เรา บางอย่างก็ช่วยประสมพืชพันธุ์ต้นไม้ดอกไม้ อันเป็นประโยชน์แก่เราให้งอกงามต่อไปได้ ดุจแมลงผึ้ง, แมลงหวี่, เป็นต้น

๕. บางอย่างก็กินสัตว์เล็ก ๆ ที่ทำให้ต้นไม้ของ

เราเสีย บางอย่างก็กินสัตว์เล็ก ๆ ที่กินโคนต้นไม้ของ
เรา ดุจคางคกกินหนอนที่ทำอันตรายแก่ต้นไม้เป็นต้น
ก็นับว่าเป็นประโยชน์แก่เรา ในส่วนที่ช่วยเรารักษา
ต้นไม้ สัตว์เหล่านี้เรียกว่ามีประโยชน์ทางอ้อม และสัตว์
ใด ๆ ในโลกทั้งหมดที่เรานึกว่าไม่มีประโยชน์ โดยทางตรง
แล้วย่อมมีประโยชน์แก่เราโดยทางอ้อมเช่นนี้ ไม่มากก็
น้อยทั้งนั้น แต่หากเราไม่มีความรู้พอ เราจึงมักหลงผิด
เหมาว่ามันไม่ทำประโยชน์แก่เราเลย

๑๐. ก็เมื่อความจริงเป็นเช่นนี้ จึงต้องนับว่าสัตว์
ทั้งโลกนี้ มีคุณมีประโยชน์แก่เราทุกชะนิด ไม่มากก็น้อย
เราจึงต้องรู้จักคุณของมัน และมีความเมตตากรุณา มัน
เป็นการตอบแทน ที่ไม่ควรจะฆ่ามันก็อย่าฆ่า ที่ไม่ควร
จะทำอันตรายแก่มัน ก็อย่าทำ จึงจะเป็นการเมตตา
กรุณาสัตว์ และความกตัญญูแก่สัตว์ที่มีคุณแก่เรา
โดยทางตรงหรือทางอ้อมอย่างใดอย่างหนึ่งด้วย

๑๑. เด็กคนใดทำได้ดังนี้ เด็กคนนั้นจะเป็นผู้

ประพฤติถูกทั้งทางโลกทางธรรม เพราะในทางธรรม
ท่านก็ห้ามไว้ว่า อย่าให้ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ส่วนในทาง
โลกก็ถูกกับความนิยม ของคนชั้นผู้ดีทั่วความรู้ คือมี
ความกรุณาสัตว์ ไม่ทำอันตรายแก่ชีวิตหรือร่างกาย
สัตว์ในที่ไม่จำเป็น

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

อาหาร	กันดาร	รส
ตริกตรอง	สัตว์เดียรัจฉาน	พิชพันธุ์
กรุณา	ทางโลก	ทางธรรม

บทที่ ๑๗ ไม่เป็นคนใจขลาดตื่นเต้น

๑. คนขลาดนั้นขัน เพียงแต่ได้ยินเสียงพลุดังปึง
ปังก็สะดุ้งเสียทั้งตัว ได้ยินเสียงละดิ่งจักรยานมาข้าง
หลัง ก็ผวาโดดกางแขนกางขาราวกับออกกำลังกาย ไม่ได้
เหลียวซ้ายแลขวาว่าจะมาทางไหนก่อน บางทีโดดพ้นวิถี
พราดเข้าไปหารถให้รถทับกัน

๒. เวลาลงเรือข้างข้ามฟากก็เหมือนกัน พอถูกคลื่น บางคนก็ตกใจ ลุกขยับเกังๆกังๆ พอที่เรือจะเบนหน้ารับคลื่นได้ตรงๆก็ช่วยกันทำให้เรือเอียง บางทีถึงแก่ล่ม ต้องลงไปลอยคอว่ายอยู่ในน้ำ ถ้าจะนิ่งสะกดใจอยู่เฉยๆ เห็นเรือเอียงทางไหนช่วยกันขยับทางนี้ไว้ให้ตรงก็จะดีกว่า คลื่นจะมาสักเท่าไรเรือก็คงไม่ล่ม ผิดนักน้ำก็เข้าเรือ เบียกบ้างนิดหน่อยเท่านั้น จะมีดีกว่าทำตาขาวตกใจลุกขยับเกังให้เรือโคลงล่มไปอายเขาเปล่าๆหรือ? เรื่องไม่ควรจะลำบาก ก็ส่อตัวหาความลำบากเช่นนี้ น่าขายหน้านัก

๓. เรื่องตะเกียงหกอีกอย่างหนึ่งสำคัญมาก • คนที่มีสติดีอยู่ ถ้าคนซลาด •และติดเป็นเชื้อโบราณ เคยใช้น้ำมันก๊าด ตามตะเกียงอยู่ด้วยแล้ว อยู่ข้างทำให้เกิดโทษหนัก •พอตะเกียงหก ไฟลุกพับพับขึ้น เจ้าของก็ขวัญหนีดีฝ่อหมด • บางทีก็ยืนแลดูไฟเฉย ไม่รู้ที่จะทำอย่างไร และบางทีก็ลับเอาน้ำไปราดทำให้ไฟลุกโพลง

ขึ้นถึงหลังคา เลยลุกลามไหม้บ้านเรือน พาให้เพื่อน
บ้านฉิบหายคนละมาก ๆ ด้วยอีก

๔. ถ้าเป็นเรา เมื่อตะเกียงหกไฟลุกขึ้นเช่นนั้น
เราก็ไม่ปรารถนาตกใจ หาของใหญ่ ๆ เป็นต้นว่า เสื่อ
หรือที่นอนหรือภาชนะของใหญ่ ๆ เช่นอ่างหรือถังที่อยู่
ใกล้มือ มาคลุมครอบให้อับลมไว้ครู่เดียว ไฟก็ดับไปหมด
ถ้าโคมหรือตะเกียงไม่หก เป็นแต่ลุกพับพับขึ้น เราก็ปลด
หรือยกไปวางไว้ในที่แจ้ง คือที่ไม่มีเชื้อไฟ ไฟก็จะต้อง
ดับไปเอง ไม่ติดอะไรต่อไปได้

๕. ว่าข้างฝ่ายเพื่อนบ้าน บางคนพอเห็นแสงไฟ
ลุกโพลงขึ้นก็ตกใจ รีบเก็บข้าวของรวบรวมได้แล้วก็
หอบหิ้วทิ้งบ้านเรือนไว้ท่าไฟ ไม่คิดที่จะพากันช่วยดับดัด
ต้นไฟเสียก่อน อย่าให้ลุกลามมากได้ พอที่ไฟจะไหม้แต่
หลังเดียว ก็ปล่อยให้ไหม้ลุกลามเป็นไฟใหญ่ไป ชื่อนี้หวัง
ว่านักเรียนของเราเมื่อเติบโตขึ้นไปภายหน้า จะไม่เป็น
เช่นนั้น แม้ที่สุดจะเกิดไฟขึ้นข้างบ้าน ก็คงจะช่วยกันดับ

โดยเต็มกำลัง ไม่ขัดขลาดตาขาวหนีไปเสียก่อนไฟมาถึง ให้ไฟกลับไหม้บ้านเรือนของตนหมดสิ้น และกลับซ้ำไหม้บ้านคนอื่นต่อไปอีกด้วย

๖. ที่กล่าวมาแล้วนี้ ล้วนแต่จะชี้ให้เห็นว่า บางคนมักมีใจขลาดอย่างไร และเพื่อจะได้เป็นเครื่องสอนใจนักเรียนของเราไม่ให้ทำใจขลาดอย่างนั้นบ้าง

๗. คำที่ตรงกันข้ามกับขลาดก็คือ "กล้า" แต่ที่บางคนเรียกว่ากล้านั้น กลับเป็นขลาดไปก็มี เช่นคนพาลที่เที่ยวลอบทำร้ายเขาลับหลังหรือในที่มืด หรือกลุ้มรุมชกตีเขาคนเดียว หรือที่เขามีพวกน้อยกว่า ดังที่กล่าวมาแล้วในเล่ม ๑ เหล่านี้เรียกว่า "ขลาด" ทั้งสิ้น คนดีจะต้องมีความละอาย และจะต้องไม่ทำเลยเป็นอันขาด เด็กใหญ่ที่ข่มเหงเด็กเล็ก หรือเด็กหลายคนที่รุมกันชกต่อยเด็กคนเดียว ก็ย่อมเป็นเด็กขลาดทั้งสิ้น ไม่ควรที่เด็กอื่น ๆ จะคบเอาเป็นเพื่อนเลย

๘. การที่ไม่กล้านั้น จะถือเอาว่าเป็นขลาดเสมอ

ไปไม่ได้ เพราะสุภาษิตโบราณก็มีปรากฏอยู่ว่า "กล้านัก มักบิ่น" กับอีกข้อหนึ่งว่า "ควรกล้าจึงกล้า" เพราะฉะนั้นเรื่องต่อไปนี้ ที่จะชักมาให้เห็นเป็นตัวอย่าง จะชมว่ากล้าไม่ได้ ด้วยเป็นการกล้าในที่ไม่ควรกล้า เป็นอันไม่ถือตามคำสุภาษิตทั้งสองข้อนั้น และคนที่ไม่ทำดังนั้น จะติเตียนว่าขลาดก็ไม่ถูก เพราะเป็นการที่ทำถูกต้องตามที่ควรจะทำแล้ว

๙. คือชายคนหนึ่งโดยสารรถรางมาจากบางกะบือ พอมาถึงถนนเยาวราช เวลารถแล่นเลยและยังไม่ทราบวิธีด้วย แต่ถือเสียว่าตัวเป็นคนไม่ขี้ขลาด จะกะโดดลงมาจากรถเท่านี้ จะต้องให้เขารอรถเสียเวลาด้วยหรือจึงกะโดดพรวดพราดลงมากำลังรถแล่น ฉิวๆอยู่อย่างนั้น ใครเข้าใจว่าจะกะโดดลงมายืนตั้งตัวตรงอยู่บนถนนหรือ? เปล่า หามิได้ กะโดดลงมานอนกลิ้งอยู่กลางถนนต่างหาก เดชะบุญคุณพระช่วยคุ้มเกรงรัศมีรถจึงไม่ทับ.

๑๐. คนขี้ตืน จะเรียกว่าคนกล้าก็เรียกไม่ได้

อยู่เอง เพราะกล้าในที่ไม่ควรกล้า กลับกลายเป็นโฉด เขลาเบาความไปเสียอีก และคนที่บอกให้รู้รอในเวลาจะลง ไม่กะโดดพรวดพราดลงมาทีเดียวดังนี้ จะเหมาว่าเป็นคนขลาดก็เหมาไม่ได้ เพราะเขาทำถูกแล้ว เขาได้ตรึกตรองดูทางได้ทางเสียถ้วนถี่แล้ว เห็นว่าไม่ควรทำจึงไม่ทำ ต้องเรียกว่าเขาเป็นคนรอบคอบจึงจะถูก หาใช่คนขลาดไม่

๑๑. คนที่กลาด กคือคนที่รู้จักกลัวแต่ที่ควรกลัว ไม่กล้าจนถึง กะโดด จาก รถลงมา นอนกลิ้งอยู่กลางถนน ว่าข้างการต่อสู้ก็ไม่แอบทำร้ายใครลับหลัง จำไม่ได้ หรือในธรรมจริยา เล่ม ๑ กล่าวว่า “คนกล้าต้องไม่รังแกใคร ไม่ทำใครที่เล็กกว่า และไม่แอบทำร้ายใครข้างหลัง ถ้าสู้ก็ต้องสู้กันซึ่งๆหน้า ถ้าเห็นว่าไม่ควรทำก็ไม่ทำ” จงอย่าลืมคำสุภาษิตว่า “ควรกล้าจึงกล้า” กับ “กล้านักมักบิ่น” และอย่าลืมว่าการทิ้งใจขลาดจนไม่มีสติน้น ก็เป็นการชั่วมากเหมือนกัน

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

สติ ภาชนะ หาญ ตามอำเภอใจ

โดยสาร ติฉิน ภาษิต โฉดเขลา

เบาความ ขลาด ตาขาว ลับหลัง

บทที่ ๑๘ รักชาติ

๑. เด็กคนหนึ่งชื่อรักพวกพ้อง มีคนพอใจล้อเลียนมาก เพราะรูปร่างน่าเอ็นดู เวลาโกรธก็ดูท่วงทีน่ารัก ขันแต่เวลาล้อให้ร้องไห้ ก็ดูหน้าตาน่ารักเหมือนกัน

๒. ล้ออะไรก็ไม่โกรธเท่าล้อเรื่องบ้าน และล้อเป็นข้อติเตียนให้เป็นความเสียหายต่าง ๆ จนมีคนชอบค่อยบ้วเย้าเป็นอันมาก เพื่อนบ้านพอใจพากันล้อจนถึงร้องไห้ใหญ่ ๆ ก็มี เขาก็ไม่ได้ทำอะไรให้เจ็บปวด เป็นแต่พูดให้ขัดใจเท่านั้น ที่พูดก็มิใช่พูดเป็นดุดัน เขาพูดอย่างล้อและหัวเราะเยาะ เถียงไม่ขึ้น จนโกรธมาก ก็ต้องร้องไห้ไปเอง

๓. มีผู้เคยลือว่าบ้านที่อยู่นั้นไม่ดี เป็นบ้านไม่สวย เป็นบ้านเลว คนที่อยู่ในบ้านก็เป็นคนไม่ดี มีแต่คนเลว ๆ อยู่ทั้งสิ้น โรงเรียนที่ไปเรียนก็เป็นโรงเรียนไม่ดี ครูที่สอนก็ไม่ดี โรงเรียนก็ไม่สวยไม่สะอาด เพื่อนนักเรียนด้วยกันก็ลวนแต่เป็นเด็กเลว ๆ ทั้งนั้น เด็กชายรักพวกพ้อง โกรธและเถียงคอเป็นเอ็นทีเดียว

๔. ใครว่าบ้านเรือนไม่ดีเป็นไม่ได้ โกรธมากนักใครจะนินทาพ่นองก็ไม่ได้ คอยเจียร์นแทนและเถียงแทน ใครจะว่าโรงเรียนที่ไปเรียนอยู่นั้นไม่ดีก็ไม่ได้ คอยออกรับ เพื่อนนักเรียนด้วยกันก็ไม่ชอบให้มีผู้อื่นติเตียน ถ้าใครมานินทาเป็นความไม่จริงเข้าหูก็โกรธเท่ากับเขานินทาตนเองเหมือนกัน

๕. เด็กชายรักพวกพ้อง คนนี้เมื่อเวลาอยู่โรงเรียนมีเพื่อนนักเรียนรักทุกคน เพราะถ้าใครเขาว่าก็คอยเถียงแทนอยู่ ถึงบิดามารดาและญาติพี่น้องก็รักมากเหมือนกัน เพราะเห็นว่าเป็นเด็กดีไม่ยอมให้ใคร

ลบหลู่บิดามารดาญาติพี่น้องและเพื่อนฝูงได้ เมื่อโตขึ้น
เด็กชายรักพวกพ้อง คงจะเป็นคนรักชาติ และรักบ้าน
เมืองมาก

๖. คำว่ารักพวกพ้อง หรือรักชาติ รักบ้านเมือง นั้น แปลว่าอะไร? บางทีเด็กบางคนจะยังไม่เข้าใจ แต่เด็กทุกคนย่อมรู้สึกรักพวกพ้อง รักชาติและรักบ้านเมืองอยู่ในใจทั้งสิ้น โดยที่ไม่ได้ยินเสียงใครพูด จึงทำให้ไม่ได้นึกถึงและไม่เข้าใจว่าคำว่า รักชาติแปลว่าอะไรแน่

๗. เมื่อใครมาแกล้งว่าบ้านของเราไม่ดี ทำไมเราจึงโกรธ? ก็เพราะเหตุว่าบ้านของเราเป็นที่ที่เราอยู่และที่ที่เราเกิดมา เราไม่อยากให้ใครมาติเตียนว่ากล่าวอันเป็นความไม่จริงให้เป็นความเสียหาย เมื่อใครแกล้งว่าพี่น้องของเราชั่ว ทำไมเราจึงโกรธ? ก็เพราะเหตุว่าพี่น้องเป็นที่รักของเรา ถ้าใครใส่ความว่าพี่น้องเราชั่ว ก็เหมือนหนึ่งกะทบมาถึงตัวเรา ว่าเป็นพี่น้องของ

คนทัวเหมือนกัน

๘. ใครแกล้งประจารว่า โรงเรียนของเราไม่ดี ทำไมเราจึงโกรธ? ก็เพราะว่าเราเรียนอยู่ในโรงเรียนนั้น และชื่อว่าเป็นนักเรียนของโรงเรียนนั้นด้วย จำเป็นต้องรักมากกว่าโรงเรียนอื่น ๆ ถ้าใครแกล้งใส่ความว่าโรงเรียนไม่ดี ก็เท่ากับกะทบว่าตัวเราเป็นนักเรียนของโรงเรียนที่เลวเหมือนกัน เราต้องเป็นที่ไม่พอใจอยู่เอง

๙. ใครแกล้งว่าเพื่อนนักเรียนของเราเป็นคนไม่ดี ทำไมเราจึงโกรธ? ก็เพราะเหตุว่าเพื่อนนักเรียนเป็นคนที่อยู่โรงเรียนเดียวกัน ว่าเพื่อนก็เหมือนว่ากะทบถึงตัวเรา และเหมือนว่าติเตียนโรงเรียนเราว่ามีเด็กนักเรียนไม่ดี จะไม่ให้เราโกรธและเถียงแทนตามความที่เป็นจริงอย่างไรได้ ถึงแม้ว่าคำที่เขาว่านั้นจะเป็นความจริงก็ดี เขาก็ไม่ควรจะว่าอย่างแกล้งติเตียนให้เป็นความขายหน้า ควรจะพูดบอกอย่างตักเตือนโดยดี เราจะ

ได้นำไปตักเตือนพี่น้องหรือเพื่อนนักเรียนของเราให้ดีขึ้น

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

ลอเลียน	ติเตียน	นินทา
ลบหลู่	ประจาร	โกรธ
รูป	ใส่ความ	ความเสียหาย

บทที่ ๑๙ รักชาติ

(ต่อบทที่ ๑๘)

๑๐. นอกจากบ้านเรือนและโรงเรียน ซึ่งเป็นที่เล็กน้อยนั้น ยังมีที่ใหญ่ ๆ ที่เรามีความรักมากกว่าบ้านเรือนและโรงเรียนอีก คือบ้านของเราที่เรียกว่า “เมืองไทย” หรือ “ประเทศสยาม” จงจำไว้ว่า “เมืองไทย” อย่าลืม เพราะเป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเรา เราต้องรักให้มาก ๆ ต้องรักมากกว่าบ้านที่เราอยู่ และต้องรักมากกว่าโรงเรียนที่เราเรียน

จงจำไว้ว่า เมืองไทยหรือประเทศสยาม เป็นบ้านเกิด
เมืองนอนของเรา เราต้องรักให้มาก ๆ

๑๑. นอกจากญาติพี่น้องและเพื่อนซึ่งเป็นแต่คนเล็กน้อย ยังมีผู้อื่นที่เรารักมากกว่าคนอื่นไปอีก คือ พระเจ้าแผ่นดินของเรา และ คนไทยเราด้วยกันหรือเรียกว่า ชาติของเรา เพราะเราเกิดมาเป็นไทยเป็นพวกเดียวกัน เป็นชาติเดียวกัน พูด ภาษาเดียวกัน จะไม่ให้เรารักกัน และช่วยเหลือกัน มากกว่าที่เรารักชาติอื่น ๆ ที่เป็นคนต่างชาติต่างภาษาอย่างไรได้

๑๒. ถ้าใครจะเอาความไม่จริงมาแกล้งติเตียนว่าเมืองไทยเป็นเมืองไม่ดีเช่นนั้น ๆ หรือพระเจ้าแผ่นดินของเราไม่ดีอย่างนั้น ๆ ให้เราได้ยินต่อหน้า เราจะนิ่งฟังไม่ได้เป็นอันขาด เพราะมันแทงปลาบเข้าไปในหัวอกหัวใจ ราวกับใครเอามีดมีคมแหลมมาแทง มันให้รู้สึกเจ็บใจแค้นใจ และแสบร้อนใจเป็นอย่างยิ่ง

๑๓. บ้านเมืองของไทย ไทยก็รัก บ้านเมืองของญี่ปุ่น ญี่ปุ่นก็รัก บ้านเมืองของจีน จีนก็รัก บ้านเมืองของฝรั่ง ฝรั่งก็รัก. พระเจ้าแผ่นดินของใคร

และชาติของใคร ใครก็รัก เพราะฉะนั้นพระเจ้าแผ่นดินของเรา และชาติของเรา เราก็ต้องรักให้มาก ๆ เหมือนกัน

๑๔. แม้ถึงตัวเราเองก็ยังไม่รักเท่าชาติ และบ้านเมืองของเรา ไม่เช่นนั้นคนบางคนเขาจะไปรบเอาชีวิตเข้าฝ่าอาวุธศัตรูคือข้าศึก เพื่อจะกู้บ้านเมืองของเขาทำไม? ก็เพราะเหตุอย่างเดียวคือ เขารักชาติและบ้านเมืองมากกว่ารักชีวิตของเขา ถึงชีวิตของเขาจะเป็นอันตรายเขาก็ไม่เสียดาย ขอแต่ให้บ้านเมืองของเขามีชัยชนะแก่ข้าศึกเท่านั้น

๑๕. เด็ก ๆ ต้องเรียนรักบ้านเมือง ญาติพี่น้อง รักโรงเรียน และรักเพื่อนร่วมโรงเรียนเดียวกัน แล้วโตขึ้นความรักอันนี้จะกล้าแข็งขึ้น และจะทำให้เป็นคนรักชาติ รักบ้านเมืองของเรามาก คนที่ไม่รักบ้าน ไม่รักโรงเรียน ไม่รักชาติและบ้านเกิดเมืองนอนนั้นเกือบจะนับว่าเป็นคนไม่ได้ เพราะดูเหมือนไม่มีจิตใจไม่รู้จักคิด

ช่วยเหลือพวกพ้อง และชาติบ้านเมืองของตน คน
เช่นนี้เราคบค้าไม่ได้

๑๖. จงจำไว้ว่า บ้านเมืองของเรา และ
ชาติไทยของเรา จะเจริญได้ก็เพราะเราทั้งหลายซึ่งเป็น
คนไทยต่างก็มีความรัก และต่างพากันคิดทะนุบำรุงให้
ดีขึ้น เจริญขึ้น เมื่อใครโตขึ้นจะทำประโยชน์ให้แก่บ้าน
เมืองในทางใดได้ ก็ตองทำโดยเต็ม กำลัง และ ฝีมือ
บ้านเมืองของไทยเราจึงจะเจริญเทียมบ้านเมืองของชาติ
อื่น ๆ เขาได้บ้าง

๑๗. อย่าลืมว่าเราเป็นคน รักชาติของเราและรัก
พระเจ้าแผ่นดินของเรา มากกว่ารักตัวเราเอง และเมื่อ
โตขึ้นเราจะทำการงานให้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองและ
ชาติของเรา ให้บ้านเมืองและชาติของเราดีเหมือนกัน
กับชาติอื่น ๆ เขา

คำที่ควรรู้และควรสะกดได้

รักชาติ	ประเทศสยาม	เมืองไทย
ชาติไทย	พระเจ้าแผ่นดิน	ภาษา
ชีวิต	ศัตรู	ข้าศึก
ชัย	ทะนุบำรุง	ความช่วยเหลือ

หอสมุดแห่งชาติ
- 3 ม.ค. 2551
กรมศิลปากร

พิมพ์ที่โรงเรียนช่างพิมพ์ วัดสังเวช
พระเสริมวิชาพูล ผู้พิมพ์โฆษณา ๑๐/๖/๘๑

มีชัยแล้วต้องรัก　　หาชัย
เตรียมพร้อมเผื่อไหน　　บัดหน้า
จะมียุทธภัย　　ถึงชาติ
เตรียมอยู่มีใช่ช้า　　เพื่อป้องกันตัว

ร.๖